

CONTORNOS DE DESENVOLVIMENTO

TEMA 1: DESENVOLVIMENTO DE SOFTWARE

Índice

1.	O software e os proxectos de desenvolvemento de software.....	3
1.1	Software	3
1.2	Hardware e Software	6
1.3	Clasificación de software	9
1.4	Desenvolvemento de software.....	10
1.5	Paradigma de ciclo de vida clásico ou modelo en cascada	10
1.6	Modelo en espiral	15
1.7	Programación eXtrema.....	16
1.8	Métrica v.3.....	17
1.9	Metodoloxías áxiles : Scrum	18
1.10	Licencias de software	30
2.	Linguaxes de programación e ferramentas de desenvolvemento	31
2.1	Clasificación das linguaxes informáticas.....	31
2.2	Clasificación das linguaxes de programación	34
2.3	Linguaxes máis difundidas	40
2.4	Proceso de xeración de código.....	46
2.5	Frameworks.....	49

Traballo derivado por: Fernando Rodríguez Diéguez. rdf@fernandowirtz.com

Con Licenza Creative Commons BY-NC-SA (recoñecemento - non comercial - compartir igual) a partir de material propio e dos documentos orixinais:

© Xunta de Galicia. Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria.

Autores: María del Carmen Fernández Lameiro

Licenza Creative Commons BY-NC-SA (recoñecemento - non comercial - compartir igual).

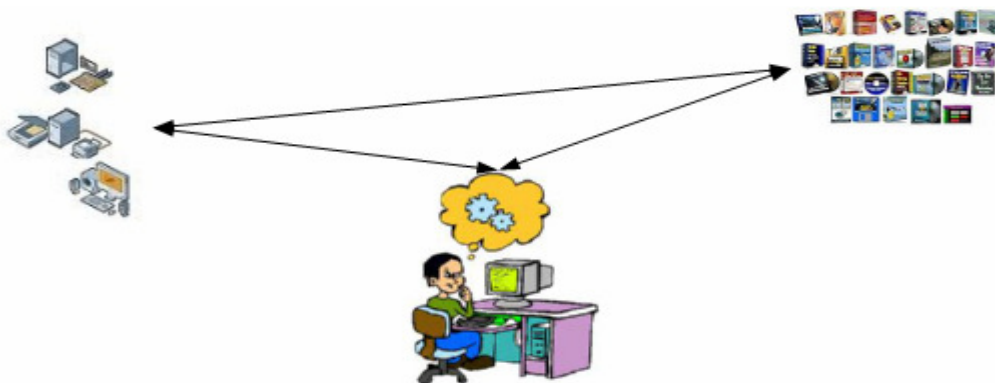
Para ver unha copia desta licenza, visitar a ligazón <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/>.

1. O software e os proxectos de desenvolvemento de software

1.1 Software

A Real Academia Galega define a informática como a "Ciencia do tratamento automático da información por medio de máquinas electrónicas". Este tratamento necesita de:

- Soporte físico ou hardware formado por todos os compoñentes electrónicos tanxibles involucrados no tratamento. Segundo a Real Academia Galega é máis aconsellable dicir soporte físico que hardware e defíneo como a maquinaria ou elementos que compoñen un ordenador.
- Soporte lóxico ou software que fai que o hardware funcione e está formado por todos os compoñentes intanxibles involucrados no tratamento: programas, datos e documentación. Segundo a Real Academia Galega é máis aconsellable dicir soporte lóxico que software e defíneo como o conxunto de ordes e programas que permiten utilizar un ordenador.
- Equipamento humano ou persoal informático que manexa o equipamento físico e o lóxico para que todo o tratamento se leve a cabo.

O concepto de programa informático está moi ligado ao concepto de algoritmo. Un algoritmo é un conxunto de instrucións ou regras ben definidas ordenadas y finitas que permite resolver un problema.

Algoritmo para cambiar a roda dun coche.

Datos: roda pinchada e localización do gato, da roda de reposto y da chave inglesa

PASO 1. Afrouxar os parafusos da roda pinchada coa chave inglesa

PASO 2. Colocar o gato mecánico no seu sitio

PASO 3. Levantar o gato ata que a roda pinchada poida xirar libremente

PASO 4. Quitar los parafusos

PASO 5. Quitar a roda pinchada

PASO 6. Poñer roda de reposto

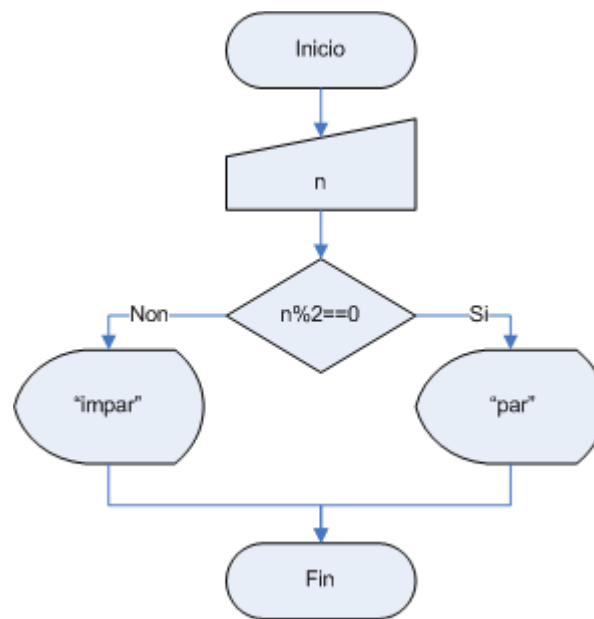
PASO 7. Poñer os parafusos e apertalos lixeiramente

PASO 8. Baixar o gato ata que se poida liberar

PASO 9. Sacar o gato do seu sitio

PASO 10. Apertar os parafusos coa chave inglesa

Exemplo de algoritmo representado mediante un diagrama de fluxo que permite ver se un número teclado é par ou impar e que considera o 0 como número par:

O obxectivo final é **Resolver un problema**. Como resolvelo? Empregando un algoritmo (as instrucións) e os **datos** dese problema.

Os ordenadores non entenden a linguaxe natural: Como lle decimos ao ordenador o que ten que facer?: Escribindo un programa nunha linguaxe de programación determinado, para implementar o *algoritmo*.

O algoritmo pode escribirse nunha linguaxe de programación utilizando algunha ferramenta de edición, dando lugar a un código que deberá de gravarse nunha memoria externa non volátil para que perdure no tempo. Exemplo de código escrito en linguaxe Java que se corresponde co anterior algoritmo:

```
package parimpar;

import java.util.Scanner;

public class Main {
    public static void main(String[] args) {
        int n;
        Scanner teclado = new Scanner(System.in);
        System.out.print("Teclee un número inteiro:");
        n = teclado.nextInt();
        if(n%2==0){
            System.out.println(n + " é par");
        }
        else{
            System.out.println(n + " é impar");
        }
    }
}
```

O código terá que sufrir algunhas transformacións para que finalmente se obteña un programa que poida ser executado nun ordenador. Para a execución é preciso que o programa estea almacenando na memoria interna e volátil do ordenador; así o procesador pode ir collendo cada orde

que forma o programa, resolvéndoa e controlando a súa execución. Se é preciso, accede á memoria interna para manipular variables, ou aos periféricos de entrada, saída ou almacenamento, fai cálculos ou resolve expresións lóxicas ata que finaliza con éxito a última instrución ou se atopa cun erro irresoluble.

Na execución do programa correspondente ao código exemplo anterior, o procesador necesitaría un número enteiro subministrado a través do teclado (dispositivo ou periférico de entrada), obtería o resultado dunha operación aritmética (resto da división enteira de n entre 2), resolvería unha expresión lóxica (descubrir se o resto anterior é 0), e executaría a instrución alternativa para que no caso de que o resto sexa 0 saia pola pantalla (dispositivo ou periférico de saída) que n é par ou que é impar. Exemplo de execución do código anterior e aspecto do resultado da execución na pantalla de texto cando se teclea o número 11:

```
--- exec-maven-plugin:1.5.0:exec (default-cli) @ ejercicios ---
Teclee un número enteiro:11
11 é impar
-----
BUILD SUCCESS
-----
Total time: 6.113 s
Finished at: 2020-07-29T10:33:00+02:00
Final Memory: 7M/27M
-----
```

Os programas informáticos son imprescindibles para que os ordenadores funcionen e son conxuntos de instrucións que unha vez executadas realizarán unha ou varias tarefas. O software é un conxunto de programas e neste concepto inclúense tamén os datos que se manexan e a documentación deses programas.

Pseudocódigo e organigramas

Antes da programación do algoritmo, este pódese representar de forma máis “natural” para entendelo ben e que o proceso de programación sexa logo máis sinxelo e sen erros. Para iso podemos empregar *pseudocódigo* ou organigramas.

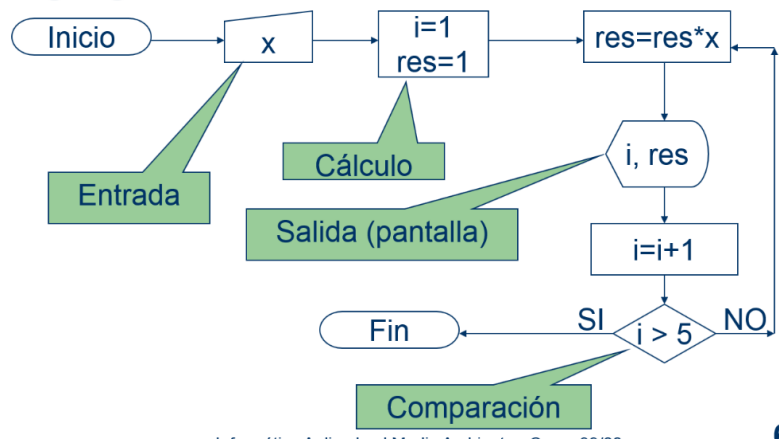
O pseudocódigo é una descrición verbal, en linguaxe case natural, que mostra cada paso a paso o proceso a seguir.

Ejemplo: programa para escribir 5 primeras potencias de un número (pseudocódigo):

```
1 programa Potencias;
2 leer(x)
3 i = 1; res = 1;
4 res = res*x;
5 escribir(x " elevado a " i " es " res);
6 i = i + 1
7 si (i > 5) entonces
    terminar
8 ir al paso 4
9 fin.
```

Os organigramas son unha descrición gráfica do problema, no que cada símbolo representa unha acción (entradas, saídas, comparacións, etc).

Organigramas. Símbolos

PseInt é unha ferramenta gratuíta que permite escribir pseudocódigo sinxelo ou debuxar organigramas, sendo unha forma sinxela de acercarnos á programación. Entre as súas principais funcións cabe destacar:

- Edición en forma de pseudocódigo
- Edición en forma de organigrama
- Execución do código escrito
- Exportación a distintas linguaxes como Java, C, etc.

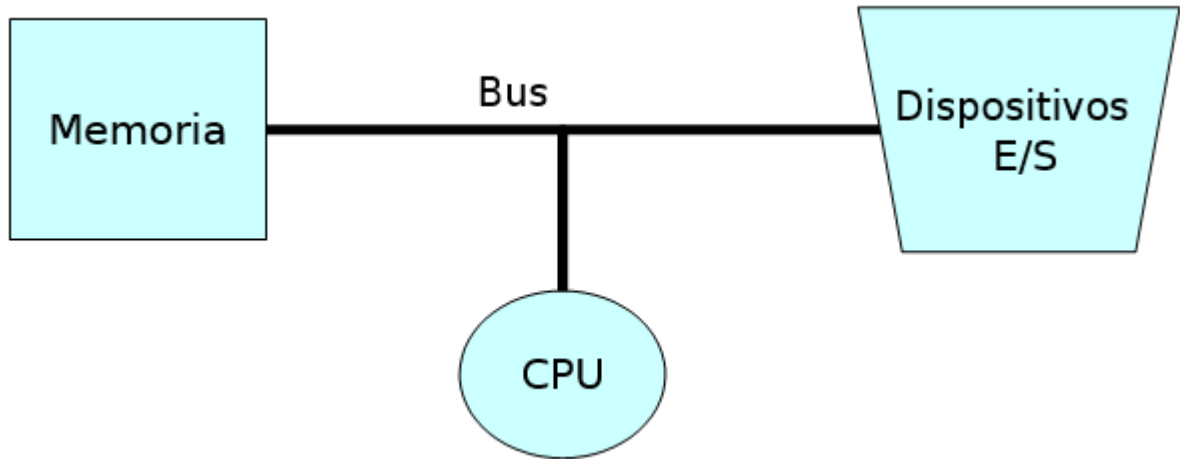

Tarefa 1.1. Traballando con PSeInt.

- Descarga PSeInt para Windows na súa versión portable. Descomprimeo e execútao (wxPSeInt.exe).
- Abre o arquivo PasarEuroADolar.psc e comenta o que fai cada instrución.
- Abre o arquivo NumeroMayor.psc e comenta o que fai cada instrución.
- Abre o arquivo adivinarNumero.psc e comenta o que fai cada instrución.
- Crea un pseudocódigo chamado PasarDolarAEuro.psc que faga o inverso ao do apartado b)
- Crea un diagrama de fluxo (Archivo > Editar diagrama de flujo) dun algoritmo ao que se lle introducen dous números e informa cal dos dous é maior ou se son iguais.
- Crea un arquivo .jpg co diagrama de fluxo do algoritmo de adivinarNumero.psc.
- Exporta os algoritmos dos apartados previos a distintas linguaxes (C, Java, JS, Python) e fai un pequeno resumo sobre as diferenzas máis visibles (por exemplo como é una asignación de variable, como se mostran por pantalla os resultados, que tipos de datos ten a linguaxe, etc.)

1.2 Hardware e Software

El 99% dos ordenadores actuais teñen a seguinte arquitectura:

Datos e instrucións comparten memoria: Denominada arquitectura de Von Neumann, aínda que foi proposta inicialmente por Eckert e Mauchly.

Componentes

- Unidade central de proceso (CPU): Encárgase fundamentalmente de executar as instrucións e coordinar o resto de elementos
- Memoria: Almacena los datos, as instrucións e os resultados. Clasificación:
 - Permanente/volátil: A información gardada na memoria permanente (por exemplo un disco duro) mantense una vez que se apaga o ordenador, na volátil non (por exemplo na RAM)
 - Principal/secundaria: a principal é na que se executan os procesos (RAM), na secundaria gardamos datos e programas (Discos). A primeira é volátil, e a segunda é permanente. A memoria principal é máis pequena, máis rápida e máis cara que a secundaria.
- Dispositivos de entrada/saída: Para proporcionar os datos e instrucións e recibir os resultados
- Bus de datos: Para compartir a información entre os compoñentes anteriores

Exemplo de ordenador real

Procesador Intel® Core™ i5

500 GB de disco duro

4 GB de SDRAM DDR3

Tarjeta Gráfica AMD Radeon HD 6750M con 512 MB de memoria dedicada

Apple
MC309Y
iMAC

Procesador Intel® Core™ i5 (3.06GHz, 4 MB de Caché L3, 1333MHz FSB), 4 GB memoria RAM, Disco duro 500 GB, Tarjeta Gráfica AMD Radeon HD 6750M con 512 MB de memoria dedicada, Pantalla LED de 21,5", Full HD 1.920 x 1.080p, WiFi 802.11n, Bluetooth 2.1 + EDR, Altavoces estéreo integrados, Amplificadores internos de 17 vatios, Micrófono integrado, Conexiones: 1 puerto Thunderbolt, 1 Firewire 800, 4 usb 2.0, Ranura de tarjetas SDXC, SuperDrive a 8x de carga por ranura con grabación de doble capa a 4x (DVD±R DL, DVD±RW y CD-RW), Camara Facetime HD. Nuevo sistema operativo OS X Lion. Incluye teclado inalámbrico y Magic Mouse. Ref: 1142183

intel inside
CORE™ i5

1.3 Clasificación de software

Pódese clasificar o software en dous tipos:

- **Software de sistema.** Controla e xestiona o hardware facendo que funcione, ocultando ao persoal informático os procesos internos deste funcionamento. Exemplos deste tipo de software son:
 - Sistemas operativos
 - Controladores de dispositivos
 - Ferramentas de diagnóstico
 - Servidores (correo, web, DNS,...)
 - Utilidades do sistema (compresión de información, rastreo de zoas defectuosas en soportes.)
 - **Software de aplicación.** Permite levar a cabo unha ou varias tarefas específicas en calquera campo de actividade dende que está instalado o software básico de sistema. Exemplos deste tipo de software son:
 - Aplicacións para control de sistemas e automatización industrial
 - Aplicacións ofimáticas
 - Software educativo
 - Software empresarial: contabilidade, nóminas, almacén,...
 - Bases de datos
 - Videoxogos
 - Software de comunicacións: navegadores web, clientes de correo,...
 - Software médico
 - Software de cálculo numérico
 - Software de deseño asistido por ordenador
 - **Software de programación** que é o conxunto de ferramentas que permiten ao programador desenvolver programas informáticos como por exemplo:
 - Editores de texto
 - Compiladores
 - Intérpretes
 - Enlazadores
 - Depuradores
 - Contornos de desenvolvemento integrado (IDE) que agrupa as anteriores ferramentas nun mesmo contorno para facilitar ao programador a tarefa de desenvolver programas informáticos e que teñen unha avanzada interface gráfica de usuario (GUI).
- Dentro do software de aplicación pódese facer unha división entre:
- Software horizontal ou xenérico que se poden utilizar en diversos contornos como por exemplo as aplicacións ofimáticas.
 - Software vertical ou a medida que só se poden utilizar nun contorno específico como por exemplo a contabilidade feita a medida para unha empresa en concreto.

Tarefa 1.2. Buscar en internet nomes comerciais de cada un do software de sistema e

software de aplicación mencionados. Fai una táboa: Tipo de software, nome comercial, tipo de licencia.

1.4 Desenvolvemento de software

O proceso de desenvolvemento de software é moi diferente dependendo da complexidade do software. Por exemplo, para desenvolver un sistema operativo é necesario un equipo disciplinado, recursos, ferramentas, un proxecto a seguir e alguén que xestione todo. No extremo oposto, para facer un programa que visualice se un número enteiro que se teclea é par ou impar, só é necesario un programador ou un afeccionado á programación e un algoritmo de resolución.

Fritz Bauer nunha reunión do Comité Científico da OTAN en 1969 propuxo a primeira definición de Enxeñaría de software como o establecemento e uso de principios de enxeñería robustos, orientados a obter economicamente software que sexa fiable e funcione eficientemente sobre máquinas reais. Posteriormente, moitas personalidades destacadas do mundo do software matizaron esta definición que se normalizou na norma IEEE 1993 que define a Enxeñaría de software como a aplicación dun enfoque sistemático, disciplinado e medible ao desenvolvemento, funcionamento e mantemento do software.

Durante décadas os enxeñeiros e enxeñeiras de software foron desenvolvendo e mellorando paradigmas (métodos, ferramentas e procedementos para describir un modelo) que foran sistemáticos, predicibles e repetibles e así mellorar a produtividade e calidade do software.

A Enxeñaría de software é imprescindible en grandes proxectos de software, debe de ser aplicada en proxectos de tamaño medio e recoméndase aplicar algún dos seus procesos en proxectos pequenos.

Existen moitos modelos a seguir para desenvolver software. O máis clásico é o modelo en cascada. Destacan entre todos o modelo en espiral baseado en prototipos, a programación extrema como representativo dos métodos de programación áxil, e a Métrica 3 como modelo a aplicar en grandes proxectos relacionados coas institucións públicas.

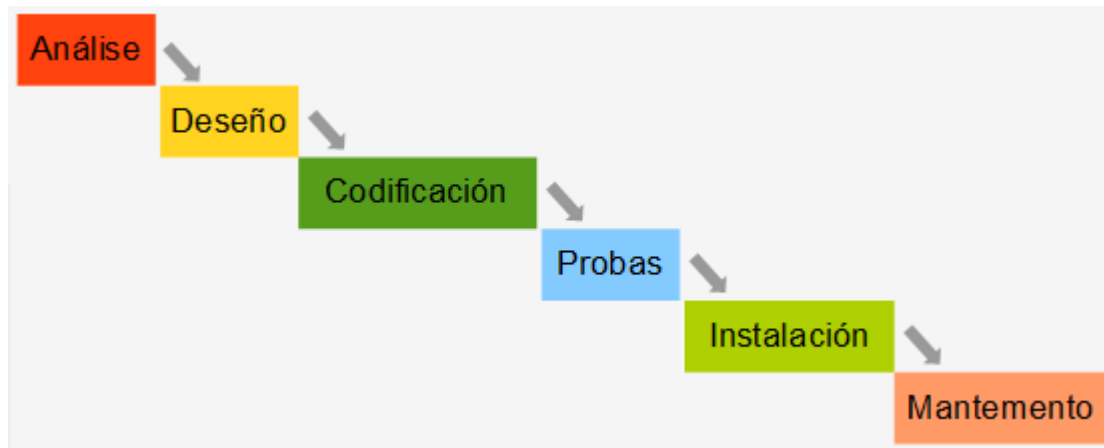
1.5 Paradigma de ciclo de vida clásico ou modelo en cascada

A Real academia da lingua define Paradigma como “Teoría ou conxunto de teorías cuxo núcleo central acéptase sen cuestionar e que subministra a base e o modelo para resolver problemas e avanzar no coñecemento”

Para a Enxeñaría de Software o paradigma é unha agrupación de métodos, ferramentas e procedementos co fin de describir un modelo. Cada metodoloxía de desenvolvemento de software ten mais ou menos o seu propio enfoque para o desenvolvemento de software.

O paradigma de ciclo de vida clásico do software, tamén chamado modelo en cascada consta das fases: análise, deseño, codificación, probas, instalación e mantemento e a documentación é un aspecto implícito en todas as fases. Algúns autores nomean estas fases con nomes lixeiramente diferentes, ou poden agrupar algunhas para crear unha nova fase ou nomear unha fase con máis detalle, pero en esencia as fases son as mesmas. Algunhas destas fases tamén se utilizan noutros modelos con lixeiras variantes.

As fases vanse realizando de forma secuencial utilizando a información obtida ao finalizar unha fase para empezar a fase seguinte. Deste xeito o cliente non pode ver o software funcionando ata as últimas fases e daría moito traballo corrixir un erro que se detecta nas últimas fases pero que afecta ás primeiras.

Análise

Nesta fase o analista captura, analiza e especifica os requisitos que debe cumprir o software. Debe obter a información do cliente ou dos usuarios do software mediante entrevistas planificadas e habilmente estruturadas nunha linguaxe comprensible para o usuario. O resultado desta captura de información depende basicamente da habilidade e experiencia do analista aínda que poida utilizar guías ou software específico.

Ao finalizar esta fase debe existir o documento de especificación de requisitos do software (ERS), no que estarán detallados os requisitos que ten que cumprir o software, debe valorarse o custo do proxecto e planificarse a duración do mesmo. Toda esta información ten que comunicarse ao cliente para a súa aceptación.

A linguaxe utilizada para describir os ERP (Enterprise Resource Planning, Planificación de Recursos Empresariais: son sistemas informáticos destinados a la administración de recursos en una organización) pode ser descritiva ou máis formal e rigorosa utilizando casos de usos na linguaxe de modelado UML. O estándar IEEE 830-1998 recolle unha norma de prácticas recomendadas para a especificación de requisitos de software.

Diseño

Nesta fase o deseñador deberá de descompoñer e organizar todo o sistema software en partes que podan elaborarse por separado para así aproveitar as vantaxes do desenvolvemento de software en equipo.

O resultado desta fase plásmase no documento de diseño de software (SDD= Software Design Description) que contén a estrutura global do sistema, a especificación do que debe facer cada unha das partes e a maneira de combinarse entre elas e é a guía que os programadores e probadores de software deberán ler, entender e seguir. Este documento incluírá o deseño lóxico de datos, o deseño da arquitectura e estrutura, o deseño dos procedementos, a organización do código fonte e a compilación, e o da interface entre o home e o software. Exemplos de diagramas que indican como se construírá o software poden ser: modelo E/R para os datos, diagramas UML de clases, diagramas UML de despregue e diagramas UML de secuencia.

Nesta fase debe tratarse a seguridade do proxecto mediante unha análise de riscos (recompilación de recursos que deben ser protexidos, identificación de actores e roles posibles, recompilación de requisitos legais e de negocio como encriptacións ou certificacións a cumprir, etcétera) e a relación de actividades que mitigan eses riscos.

Codificación

Esta fase tamén se chama fase de programación ou implementación¹. Nela o programador transforma o deseño lóxico da fase anterior a código na linguaxe de programación elixida, de tal forma que os programas resultantes cumpran os requisitos da análise e poidan ser executado nunha máquina.

Mentres dura esta fase, poden realizarse tarefas de depuración do código ou revisión inicial do mesmo para detectar erros sintácticos, semánticos e de lóxica.

Probas

Esta fase permite aplicar métodos ou técnicas ao código para determinar que tódalas sentencias foron probadas e funcionan correctamente.

As probas teñen que planificarse, deseñarse, executarse e avaliar os resultados. Considérase que unha proba é boa se detecta erros non detectados anteriormente. As probas realizadas inmediatamente despois da codificación poden ser:

- Probas unitarias cando permiten realizar tests a anacos pequenos de código cunha funcionalidade específica.
- Probas de integración cando permiten realizar tests a un grupo de anacos de código que superaron con éxito os correspondentes tests unitarios e que interactúan entre eles.

Outras probas sobre o sistema total poden ser:

- Probas de validación ou aceptación para comprobar que o sistema cumpre os requisitos do software especificados no ERS.
- Probas de recuperación para comprobar como reacciona o sistema fronte a un fallo xeral e como se recupera do mesmo.
- Probas de seguridade para comprobar que os datos están protexidos fronte a agresións externas.
- Probas de resistencia para comprobar como responde o sistema a intentos de bloqueo ou colapso.
- Probas de rendemento para someter ao sistema a demandas do usuario extremas e comprobar o tempo de resposta do sistema.

As probas deberán de ser realizadas en primeiro lugar polos creadores do software pero é recomendable que tamén sexan realizadas por especialistas que non participaron na creación e finalmente sexan realizadas por usuarios.

O software pode poñerse a disposición dos usuarios cando aínda no está acabado e entón noméase co nome comercial e un texto que indica o nivel de acabado. Ese texto pode ser:

¹ Segundo a Real Academia Española da lingua, implementar é poñer en funcionamento, aplicar métodos, medidas, etc., para levar algo a cabo. En informática esta palabra aplícase en varios contextos como por exemplo os seguintes textos extraídos das páxinas oficiais:

- "Mozilla Firefox respecta na súa implementación as especificacións de W3C" para indicar que o código de Mozilla cumpre esas especificacións.
- "Microsoft Visual Studio permite crear proxectos de implementación e instalación que permiten distribuír unha aplicación finalizada para a súa instalación noutros equipos" para indicar que permite planear, instalar e manter unha aplicación finalizada.

- Versión **Alfa**. Versión inestable, á que aínda se lle poden engadir novas características e aínda non saíu ao exterior da empresa que o desenvolve ou so para usuarios coñecidos (testers)
- Versión **Beta**. Versión inestable á que non se lle van a engadir novas características pero que pode ter erros. Sae xa ao público, pero indicando que é unha versión aínda de proba.
- Versión **RC (Release Candidate)** é case a versión final pero aínda poden aparecer erros aínda que serán xeralmente pequenos erros, xa que pasou por unha versión Beta.
- Versión **RTM (Release To Manufacturing)**. Versión estable para comercializar. *Windows empregaba este termo para indicar o Sistema Operativo que ía preinstalado no hardware, sen necesidade de instalalo ao comprar o equipo.*

Tarefa 1.3. Buscar en internet aplicacións software dispoñibles para o usuario en versión alfa, beta, RC ou RTM.

Instalación

Esta fase tamén se denomina despregue ou implantación e consiste en transferir o software do sistema ao ordenador destino e configuralo para que poida ser utilizados polo usuario final. Esta fase pode consistir nunha sinxela copia de arquivos ou ser máis complexo como por exemplo: copia de programas e de datos que están comprimidos a localizacións específicas do disco duro, creación de accesos directos no escritorio, creación de bases de datos en localizacións específicas, etcétera.

Existen ferramentas software que permiten automatizar este proceso que se chaman instaladores. No caso dunha instalación simple, pode ocorrer que o instalador xere uns arquivos que permitan ao usuario final facer de forma automática unha instalación guiada e sinxela; noutro caso a instalación ten que ser feita por persoal especializado.

O software pode pasar a produción despois de resolver o proceso de instalación, é dicir, pode ser utilizado e explotado polo cliente.

Mantemento

Esta fase permite mellorar e optimizar o software que está en produción. O mantemento permitirá realizar cambios no código para corrixir erros encontrados, para facer o código máis perfecto (optimizar rendemento e eficacia, reestruturar código, perfeccionar documentación, etcétera), para que evolucione (agregar, modificar ou eliminar funcionalidades segundo necesidades do mercado, etcétera), ou para que se adapte (cambios no hardware utilizado, cambios no software do sistema xestor de bases de datos, cambios no sistema de comunicacións, etcétera).

Ao redor do 2/3 partes do tempo invertido en Enxeñería de software está dedicado a tarefas de mantemento e ás veces estas tarefas son tantas e tan complexas que é menos custoso volver a deseñar o código.

As versións de software resultantes do mantemento noméanse de diferente maneira dependendo do fabricante. Por exemplo: Debian 7.6, NetBeans IDE 6.5, NetBeans IDE 7.0.1, NetBeans 8.0, Java SE 8u20 (versión 8 update 20). Algúns fabricantes subministran aplicación que son parches que melloran o software instalado como por exemplo Service Pack 1 (SP1) para Windows Server 2008 R2, ou Service Pack 2 (SP2) para Windows Server 2008 R2.

Tarefa 1.4. Buscar en internet as últimas versións de Debian, Wordpress, Java, Windows.

Documentación

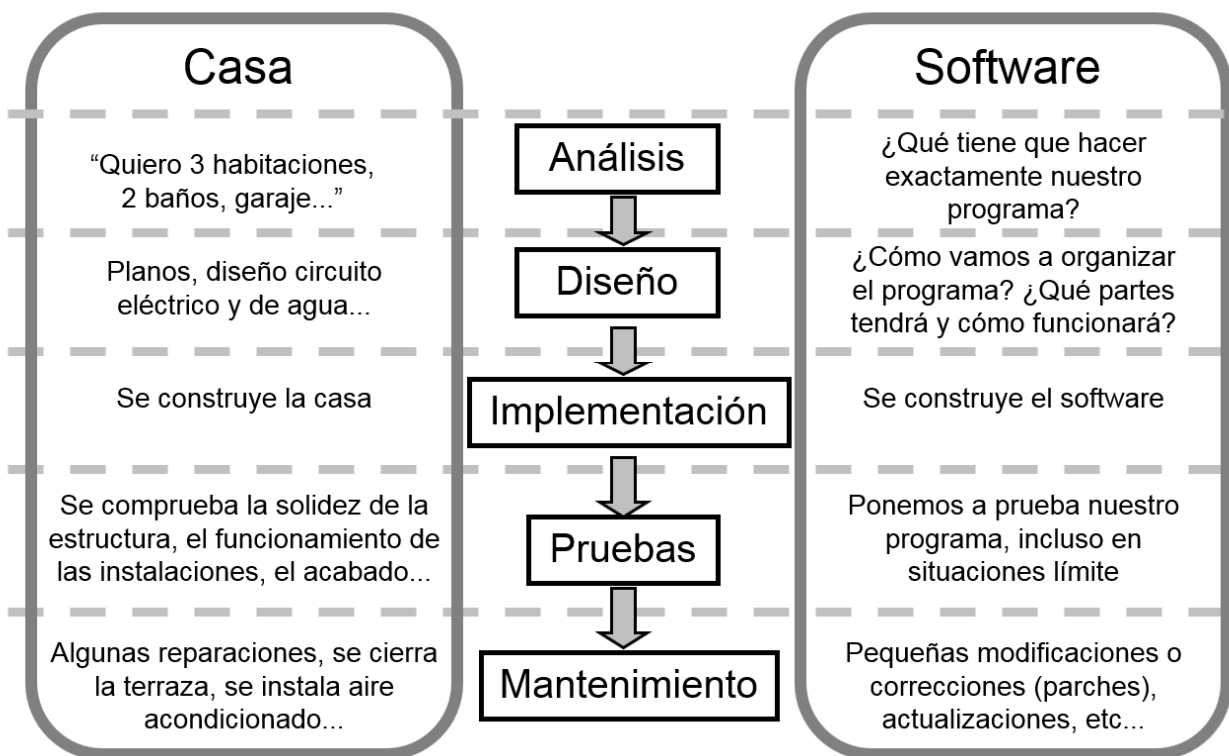
A creación de documentación está asociada a tódalas fases anteriores e en especial ás fases de codificación, probas e instalación. Para estas últimas fases pódese distinguir entre:

- Documentación interna. É a que aparece no código dos programas para que os programadores encargados de mantelo poidan ter información extra sen moito esforzo e para que de forma automática poida extraerse fóra do código esa información nun formato lexible, como por exemplo HTML, PDF, CHM, etcétera.

Exemplo de código Java con comentarios Javadoc que aportan información extra e permiten que algunhas aplicacións xeren automaticamente unha páxina web coa información que extraen dos comentarios:

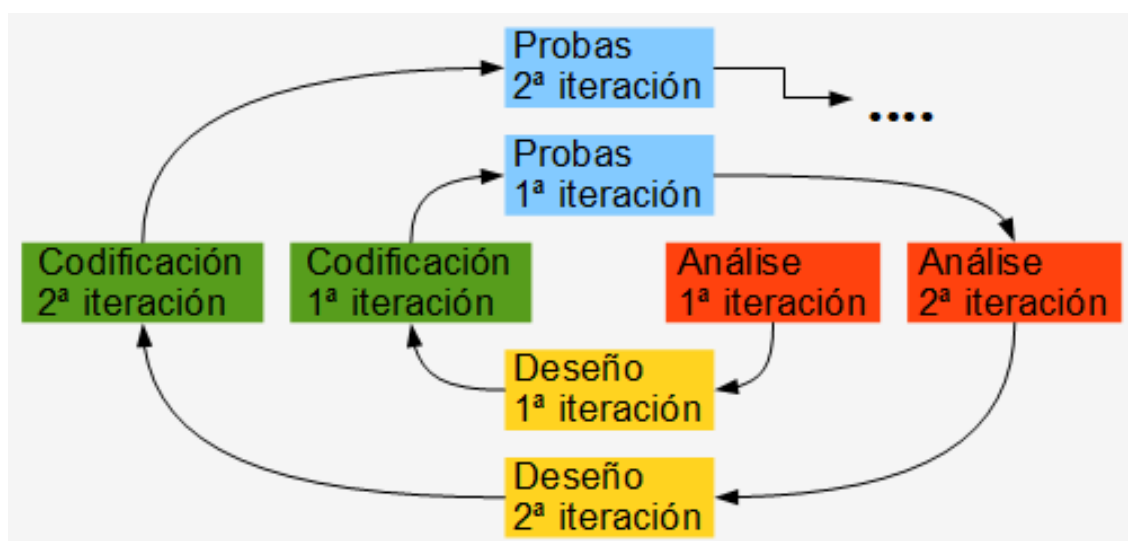
```
/** Este método calcula el número de reintentos de una
    determinada opción.
    @param opcion Cadena de texto con la opción a parsear
    para extraer el número de reintentos. La sintaxis es
    la siguiente: "reintentos:XXX", donde XXX será una
    cadena de texto que se interpretará como un
    número (valor retornado).
    @param similitud Flag que si vale true (valor por defecto)
    hará que el método no distinga las letras mayúsculas
    a la hora de intentar parsear la sintaxis, de modo
    que "reintentos:XXX" sea igual de válido que
    "ReinteNTos:XXX".
    @return Devuelve el número de reintentos o -1 en caso
    de error. */
int CalcularReintentos (const char *opcion, bool similitud = true);
```

- Documentación externa que é a que se adxunta aos programas e pode estar dirixida:
 - Aos programadores. Formada por exemplo por: código fonte, explicación de algoritmos complicados, especificación de datos e formatos de entrada/saída, listado de arquivos que utiliza ou xera a aplicación, linguaxe de programación, descrición de condicións ou valores por defecto que utiliza, diagramas de deseño.
 - Aos usuario. Formada por exemplo por: requisitos do sistema (tipo de ordenador no que funciona, sistema operativo que require, recursos hardware necesarios, etcétera), detalles sobre a instalación, explicacións para utilizar o software de forma óptima, descrición de posibles erros de funcionamento ou instalación e a forma de corrixilos.
- Autodocumentación que é documentación á que se accede durante a execución dos programas e pode conter: índice de contidos, guías sobre o manexo do programa, asistentes, axuda contextual, autores dos programas, versións dos mesmos, direccións de contacto, enlaces de referencia.

1.6 Modelo en espiral

Este modelo baséase na creación dun prototipo do proxecto que se vai perfeccionando en sucesivas iteracións a medida que se engaden novos requisitos, pasando en cada iteración polo proceso de análise, deseño, codificación e probas descritos no modelo en cascada. Ao final de cada iteración o equipo que desenvolve o software e o cliente analizaran o prototipo conseguido e acordarán se inician unha nova iteración. Sempre se traballa sobre un prototipo polo que no momento que se decida non realizar novas iteracións e acabar o produto, haberá que refinar o prototipo para conseguir a versión final acabada, estable e robusta.

1.7 Programación eXtrema²

A programación eXtrema ou *eXtreme Programming* é un método de desenvolvemento áxil de software baseado en iteracións sobre as fases de planificación, deseño, codificación e probas.

Planificación

Cada reunión de planificación é coordinada polo xestor do proxecto e nela:

- O cliente indica mediante frases curtas as prestacións que debe ter o software sen utilizar ningún tipo de tecnicismos nin ferramenta especial.
- Os desenvolvedores de software converterán cada prestación en tarefas que duren como máximo tres días ideais de programación de tal xeito que a prestación completa non requira máis de 3 semanas. De non conseguir estas cifras, revisaránse as prestación e as tarefas de acordo co desexo do cliente.
- Entre todos decídese o número de prestacións que formarán parte de cada iteración que se denomina velocidade do proxecto.
- Ao final de cada iteración farase unha reunión de planificación para que o cliente valore o resultado; se non o acepta, haberá que engadir as prestacións non aceptadas á seguinte iteración e o cliente deberá de reorganizar as prestacións que faltan para que se respecte a velocidade do proxecto.

É importante a mobilidade das persoas, é dicir, que en cada iteración os desenvolvedores traballen sobre partes distintas do proxecto, de forma que cada dúas ou tres iteracións, os desenvolvedores traballaran en todas as partes do sistema.

Deseño

Á diferenza do modelo en cascada, nesta fase utilízase unha tarxeta manual tipo CRC (*class, responsibilities, collaboration*) por cada obxecto do sistema, na que aparece o nome da clase, nome da superclase, nome das subclasses, responsabilidades da clase, e obxectos cos que colabora. As tarxetas vanse colocando riba dunha superficie formando unha estrutura que reflicta as dependencias entre elas. As tarxetas vanse completando e recolocando de forma manual a medida que avanza o proxecto. Os desenvolvedores reuniranse periodicamente e terán unha visión do conxunto e de detalle mediante as tarxetas.

Codificación e probas

Unha diferenza desta fase con relación á fase de codificación do modelo en cascada é que os desenvolvedores teñen que acordar uns estándares de codificación (nomes de variables, sangrías e aliñamentos, etcétera), e cumprilos xa que todos van a traballar sobre todo o proxecto.

Outra diferenza é que se aconsella crear os test unitarios antes que o propio código a probar xa que entón se ten unha idea máis clara do que se debe codificar.

² AYCART PÉREZ, David. GIBERT GINESTA, Marc HERNÁNDEZ MATÍAS, Martín, MAS HERNÁNDEZ, Jordi. *Ingeniería de software en entornos de SL*. Universitat Ouberta de Catalunya.

Tamén pódese consultar máis información no seguinte enderezo
(https://es.wikipedia.org/wiki/Programaci%C3%B3n_extrema)

Unha última diferenza é que se aconsella que os programadores desenvolvan o seu traballo por parellas (*pair programming*) xa que está demostrado que dous programadores traballando conxuntamente fronte ao mesmo monitor pasándose o teclado cada certo tempo, fano ao mesmo ritmo que cada un polo seu lado pero o resultado final é de moita máis calidade xa que mentres un está concentrado no método que está codificando, o outro pensa en como ese método afecta ao resto de obxectos e as dúbidas e propostas que xorden reducen considerablemente o número de erros e os problemas de integración posteriores.

1.8 Métrica v.3

Métrica versión 3 é unha metodoloxía de planificación, desenvolvemento e mantemento de sistemas de información promovido pola *Secretaría de Estado de Administraciones Públicas* do *Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas* e que cubre o desenvolvemento estruturado e o orientado a obxectos .

Esta metodoloxía ten como referencia o Modelo de Ciclo de Vida de Desenvolvemento proposto na norma ISO 12.207 "*Information technology- Software live cycle processes*".

Consta de tres procesos principais: planificación, desenvolvemento e mantemento. Cada proceso divídese en actividades non necesariamente de execución secuencial e cada actividade en tarefas.

No portal de administración electrónica (<http://administracionelectronica.gob.es/>) pódese acceder aos documentos pdf no que está detallada toda a metodoloxía e o persoal informático que intervéen en cada actividade.

Planificación

O proceso de planificación de sistemas de información (PSI) ten como obxectivo a obtención dun marco de referencia para o desenvolvemento de sistemas de información que respondan a obxectivos estratéxicos da organización e é fundamental a participación da alta dirección da organización. Consta das actividades:

- Descrición da situación actual.
- Un conxunto de modelos coa arquitectura da información.
- Unha proposta de proxectos a desenvolver nos próximos anos e a prioridade de cada un.
- Unha proposta de calendario para a execución dos proxectos.
- A avaliación dos recursos necesarios para desenvolver os proxectos do próximo ano.
- Un plan de seguimento e cumprimento de todo o proposto.

Desenvolvemento

Cada proxecto descrito na planificación ten que pasar polo proceso de desenvolvemento de sistemas de información que consta das actividades:

- Estudio de viabilidade do sistema (EVS) no que se analizan os aspectos económicos, técnicos, legais e operativos do proceso e se decide continuar co proceso ou abandonalo. No primeiro caso haberá que describir a solución encontrada: descrición, custo, beneficio, riscos, planificación da solución. A solución pode ser desenvolver software a medida, utilizar software estándar de mercado, solución manual ou unha combinación delas.
- Análise do sistema de información (ASI) para obter a especificación de requisitos software que conterá as funcións que proporcionará o sistema e as restricións ás que estará sometido, para

analizar os casos de usos, as clases e interaccións entre elas, para especificar a interface de usuario, e para elaborar o plan de probas.

- Deseño do sistema de información (DSI) no que se fai o deseño de comportamento do sistema para cada caso de uso, o deseño da interface de usuario, o deseño de clase, o deseño físico de datos (se é necesario tamén se fai o deseño da migración e carga inicial de datos), a especificación técnica do plan de probas e o establecemento dos requisitos de implantación (implantación do sistema, formación de usuarios finais, infraestruturas, etcétera).
- Construción do sistema de información (CSI) no que se prepara a base de datos física, se prepara o entorno de construción, xérase o código, execútanse as probas unitarias, as de integración e as de sistema, elabóranse os manuais de usuario, defínese a formación dos usuarios finais e constrúense os compoñentes e procedementos da migración e carga inicial de datos.
- Implantación e aceptación do sistema (IAS) que ten como obxectivo a entrega e aceptación do sistema total e a realización de todas as actividades necesarias para o paso a produción. Para iso séguense os pasos: formar ao equipo de implantación, formar aos usuarios finais, realizar a instalación, facer a migración e carga inicial de datos, facer as probas de implantación (comprobar que o sistema funcione no entorno de operación), facer as probas de aceptación do sistema (comprobar que o sistema cumpre os requisitos iniciais do sistema), establecer o nivel de mantemento e servizo para cando o produto estea en produción. O último paso é o paso a produción para o que se analizarán os compoñentes necesarios para incorporar o sistema ao entorno de produción, de acordo ás características e condicións do entorno no que se fixeron as probas e se realiza a instalación dos compoñentes necesarios valorando a necesidade de facer unha nova carga de datos, unha inicialización ou unha restauración, fíxase a data de activación do sistema e a eliminación do antigo.

Mantemento

O obxectivo deste proceso é a obtención dunha nova versión do sistema de información desenvolvido con Métrica 3, a partir das peticións de mantemento que os usuarios realizan con motivo de problemas detectados no sistema ou pola necesidade de mellora do mesmo.

1.9 Metodoloxías áxiles : Scrum

O áxil defínese como a habilidade de responder de forma versátil aos cambios para maximizar los beneficios. Responde con rapidez e da un bo resultado.

As metodoloxías áxiles son unha forma de traballar en equipo, para obter resultados rápidos, con moita interacción entre os membros do equipo de desenvolvemento de software e o cliente.

A continuación desenvolvemos en detalle a metodoloxía Scrum, unha das máis empregadas na actualidade.

¿Qué es Scrum?

Scrum es una forma de trabajar, no un proceso, en el que se aplican de manera regular un conjunto de procesos para trabajar en equipo, y obtener el mejor resultado posible de un proyecto. Se aplica generalmente a desarrollo de software, pero puede ser aplicado para el desarrollo de cualquier producto que implique trabajo intelectual y relación con el cliente. Trabajos en cadena no requieren

scrum.

Decimos que no es un proceso, dice “qué hay que hacer” y no “cómo hay que hacerlo”. La metodología es fácil de entender, lo importante es implantarla correctamente ya que la interacción entre los participantes es fundamental.

Ideas fundamentales del Scrum son:

- Adoptar una idea total de la realización del producto, en lugar de la planificación y ejecución completa del producto.
- Enfocarse más en las zonas de solapamiento, en lugar de realizar una tras otra en un ciclo de cascada. Entregas progresivas del producto a modo de prototipos.
- Pone por encima a los individuos y su interacción por encima de procesos y herramientas, colaboración con el cliente por encima de la negociación contractual.
- Eficaz respuesta ante cambios, ya sean cambios de requerimientos o incidencias.
- Otras metodologías se centran en la documentación, para hacer el proceso lo más independiente de las personas involucradas (cada uno tiene totalmente definido lo que tiene que hacer y cómo hacerlo). Scrum se centra en lo contrario, las personas, la comunicación, la interacción.

Historia

Este modelo fue identificado y definido por Ikujiro Nonaka e Hirotaka Takeuchi a principios de los 80, al analizar cómo desarrollaban los nuevos productos las principales empresas de manufactura tecnológica.

En su estudio, Nonaka y Takeuchi compararon la nueva forma de trabajo en equipo, con el avance en formación de melé (scrum en inglés) de los jugadores de Rugby, a raíz de lo cual quedó acuñado el término “scrum” para referirse a ella.

¿Cómo se usa?

Con la metodología Scrum el cliente se entusiasma y se compromete con el proyecto dado que lo ve crecer parte por parte. Asimismo, le permite en cualquier momento realinear el software con los objetivos de negocio de su empresa, ya que puede introducir cambios funcionales o de prioridad en el inicio de cada nueva iteración sin ningún problema.

Esta forma de trabajo promueve la motivación y compromiso del equipo que forma parte del proyecto, por lo que los profesionales encuentran un ámbito propicio para desarrollar sus capacidades.

Los principios de la metodología Scrum son:

- Concentración
- Priorización
- Autoorganización
- Ritmo

Beneficios de Scrum

1. El cliente puede empezar a utilizar los resultados más importantes del proyecto antes de que esté finalizado por completo.
2. El cliente establece sus expectativas indicando el valor que le aporta cada requisito
3. Reducción de riesgos
4. Predicciones de tiempos

5. Mayor productividad

¿Qué es un Sprint?

Sprint es el nombre que va a recibir cada uno de los ciclos o iteraciones que vamos a tener dentro de dentro de un proyecto Scrum.

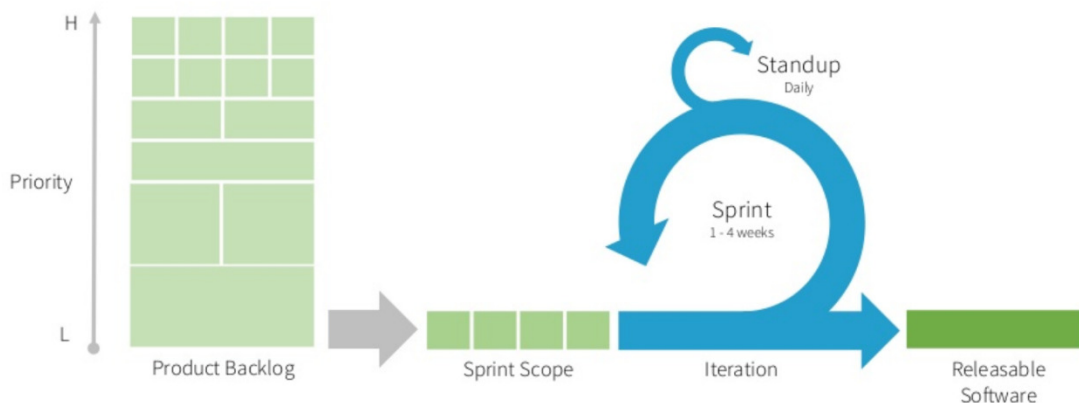
Nos van a permitir tener un ritmo de trabajo con un tiempo prefijado, siendo la duración habitual de un Sprint va entre una y cuatro semanas, aunque lo que la metodología dice es que debería estar entre dos semanas y un máximo de dos meses.

En cada Sprint o cada ciclo de trabajo lo que vamos a conseguir es lo que se denomina un **entregable** o incremento del producto, que aporte valor al cliente.

La idea es que cuando tenemos un proyecto bastante largo, por ejemplo, un proyecto de 12 meses, vamos a poder dividir ese proyecto en doce Sprints de un mes cada uno. En cada uno de esos Sprints vamos a ir consiguiendo un producto, que siempre, y esto es muy importante, sea un producto que esté funcionando.

Vamos a verlo de forma más clara en esta imagen:

Traditional Scrum

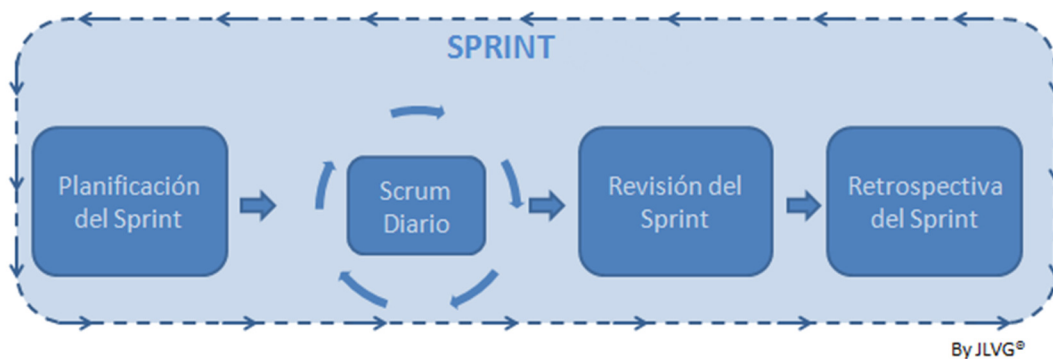

En la misma tenemos una pila o **product backlog**, que serían todos **los requisitos que nos pide el cliente**, es decir, el año completo de trabajo. La idea es ir seleccionando esos requisitos en los que tenemos la pila dividida, y los vamos a ir haciendo en diferentes Sprints, y **realizamos todos los pasos que conforman un Sprint**, es decir, la toma de requisitos, diseño, implementación, pruebas y despliegue en el plazo establecido, y así vamos a tener siempre un software que sea válido, un software funcionando.

Cuando hablamos de Sprint, hablamos de la parte más importante de Scrum, por eso vamos a ver las etapas y cómo se desarrollan en profundidad.

Fases de un Sprint

Cuando hablamos de Sprint en Scrum técnico, engloba todo el proceso, es decir, **desde que decidimos qué vamos a hacer para ese Sprint, hasta que estudiamos cómo hemos trabajado en ese Sprint.**

Cuando estamos en un proyecto Scrum para cada Sprint vamos a tener una serie de reuniones:

Reunión de Planificación del Sprint. Es la primera reunión del sprint, y en ella vamos a decidir lo que vamos a hacer y cómo lo vamos a hacer, el número de tareas o de historias de usuario que vamos a realizar en el Sprint.

Reuniones de Scrum diario, que van a ser pequeñas reuniones con los miembros del equipo.

Revisión del Sprint, en la que vamos a aceptar o denegar el Sprint.

Reunión de retrospectiva, dónde vamos a ver cómo ha trabajado el equipo y qué problemas ha tenido durante el desarrollo y cómo lo podemos corregir.

El Sprint engloba todo lo anterior, desde que comienza el mismo hasta que es aceptado o denegado, y el equipo se pregunta cómo ha trabajado.

¿Qué es el Planning Póker?

El Planning Póker es un proceso de estimación de duración o esfuerzo en las tareas de un proyecto por parte de todo el equipo implicado. Para llevar a cabo esta técnica, cada participante cuenta con una baraja de cartas con números (basados en Fibonacci: 1,2,3,5,8,13, o similar) representando el grado de complejidad (esfuerzo) necesario para completar una tarea.

Comienza el cliente explicando un objetivo. De forma individual, cada miembro del equipo pone sobre la mesa la carta que representa la puntuación que él considera necesaria para llevar a cabo dicha tarea del proyecto en cuestión. De haber puntuaciones muy dispares, cada participante explica los motivos de su decisión. Y si fuese necesario, puede repetirse la votación hasta llegar a un consenso. Así, el resultado es una estimación consensuada y validada por todo el equipo.

Tiene muchas ventajas: todos los miembros del equipo expresan su opinión sin sentirse condicionados por el resto, se es más consciente del esfuerzo que requiere una tarea, lo que mejora la implicación. Al sentirse partícipes, el grado de compromiso con el proyecto también aumenta.

1.- Reunión de Planificación del Sprint

- Se lleva a cabo al inicio del ciclo
- Seleccionar qué trabajo se hará (tareas del Product backlog)
- El Product Owner presenta las funcionalidades (user stories) y sus prioridades (valoradas en story points). El equipo acuerda con él las actividades a desarrollar en ese Sprint. Tiene que haber consenso (¿somos capaces de hacer todas esas actividades en el período que dura este sprint?)
- Esas actividades seleccionadas se almacenan en el Sprint Backlog y conforman el objetivo (Goal) del sprint actual. Hasta aquí la primera parte de la reunión.
- Ahora el equipo planifica las actividades, stories, y puede ser necesario volver a reestimar las actividades que se pueden llegar a realizar en este sprint. Cada una de estas actividades se “despiezan” en tareas que pueden ser desarrolladas por cada miembro técnico del equipo. Es cada miembro del equipo el que toma la tarea o tareas que va a realizar.
- Esta reunión tiene una duración máxima de ocho horas.
- A partir de este momento, todo el equipo se pone a trabajar en las tareas asignadas.

Queda claro que el *feedback* de la parte cliente, con el product owner, es una parte fundamental de esta metodología. El seguimiento constante impide que se llegue a una entrega final de producto y el cliente no esté satisfecho, como puede ocurrir con una metodología no ágil.

2.- Daily Scrum

Es una reunión diaria con las siguientes características:

- La reunión comienza puntualmente a su hora.
- Todos los asistentes deben mantenerse de pie.
- La reunión debe ocurrir en la misma ubicación y a la misma hora todos los días.
- Tiempo límite de la reunión 15 minutos.
- Durante la reunión, cada miembro del equipo contesta a tres preguntas:
 1. ¿Qué has hecho desde ayer?
 2. ¿Qué es lo que estás planeando hacer hoy?
 3. ¿Has tenido algún problema que te haya impedido alcanzar tu objetivo? Esta última pregunta puede modificar el trabajo de ese día de algún miembro del equipo, si esto es necesario para que otro miembro pueda realizar sus tareas.

3.- Reunión de Revisión del Sprint

Es una reunión para revisar el trabajo que fue completado y no completado.

Debe estar presente el Propietario del Producto. La relación con el cliente es más intensa que en metodologías tradicionales.

Presentar el trabajo al Propietario del Producto, mediante una demo para su aprobación. Aunque tenga algún error subsanable, el producto puede ser aceptado.

El trabajo incompleto no puede ser demostrado.

La falta de éxito de un sprint viene dada porque el producto presentado no corresponde a las necesidades del cliente o bien que no ha dado tiempo a resolverlo completamente. Habrá que tenerlo en cuenta para que no ocurra en el siguiente sprint.

Cuatro horas como límite.

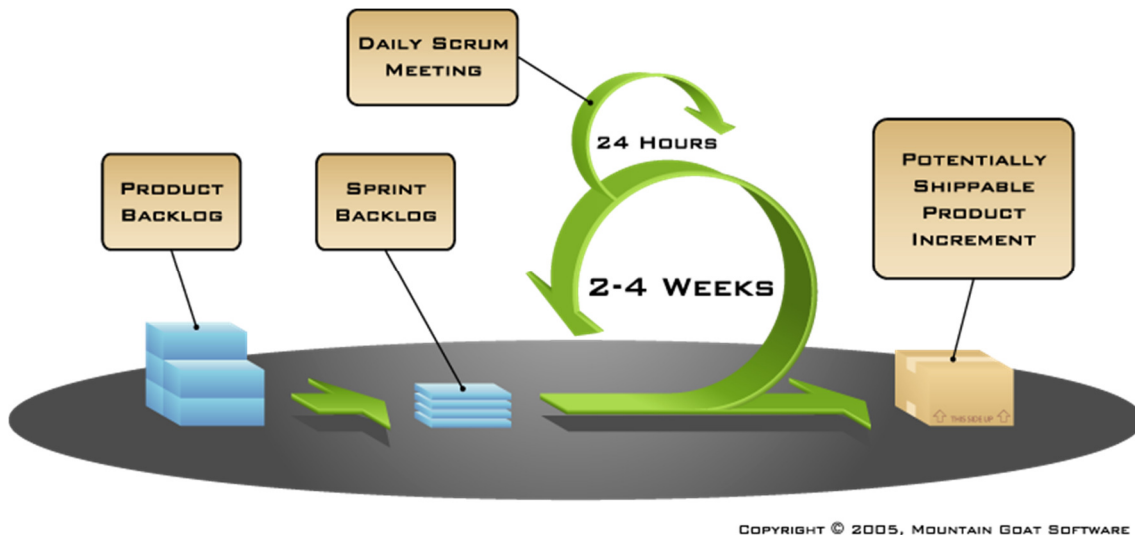
4.- Retrospectiva del Sprint

Después de cada sprint, se lleva a cabo una retrospectiva del sprint, en la cual todos los miembros

del equipo dejan sus impresiones sobre el sprint recién superado. El propósito de la retrospectiva es realizar una mejora continua del proceso. Las tres preguntas de esta reunión son:

1. ¿En qué hemos mejorado desde nuestro último sprint? Es decir, que debemos seguir haciendo.
2. ¿En qué Podemos mejorar para los próximos sprints?
3. ¿Qué deberíamos parar de hacer?

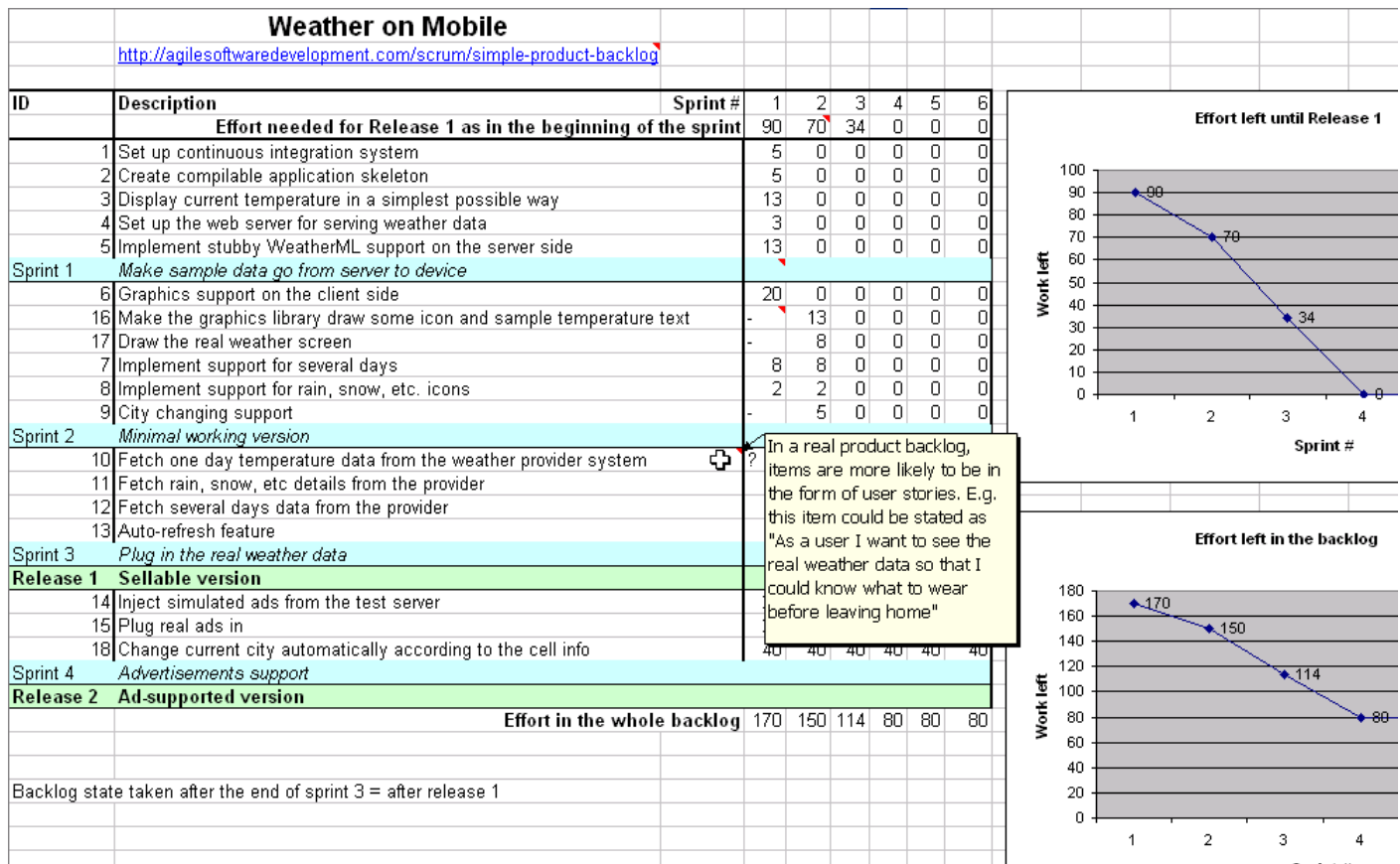
Esta reunión tiene un tiempo fijo de cuatro horas.

Documentos del Scrum

Product backlog

El product backlog es un documento de alto nivel para todo el proyecto. Contiene descripciones genéricas de todos los requerimientos, funcionalidades deseables, etc. priorizadas según su valor para el negocio (business value). Es abierto y cualquiera puede modificarlo, aunque el *Product Owner* es su responsable. Es frecuente que al final de un sprint sufra alguna modificación.

Sprint backlog

El sprint backlog es un documento detallado donde se describe el cómo el equipo va a implementar los requisitos durante el siguiente sprint. Consiste en tomar las actividades de mayor prioridad del Product Backlog. Las tareas se ordenan por prioridad, con sus horas estimadas de dedicación, pero ninguna tarea de duración superior a 16 horas. Si una tarea es mayor de 16 horas, deberá ser rota en mayor detalle. Las tareas en el sprint backlog nunca son asignadas, son tomadas por los miembros del equipo del modo que les parezca oportuno.

Se puede añadir a este documento el porcentaje de tarea realizada, para ver de forma fácil y visual el progreso del sprint.

User Story	Tasks	Day 1	Day 2	Day 3	Day 4	Day 5	...
As a member, I can read profiles of other members so that I can find someone to date.	Code the ...	8	4	8	0		
	Design the ...	16	12	10	4		
	Meet with Mary about ...	8	16	16	11		
	Design the UI	12	6	0	0		
	Automate tests ...	4	4	1	0		
	Code the other ...	8	8	8	8		
As a member, I can update my billing information.	Update security tests	6	6	4	0		
	Design a solution to ...	12	6	0	0		
	Write test plan	8	8	4	0		
	Automate tests ...	12	12	10	6		
	Code the ...	8	8	8	4		

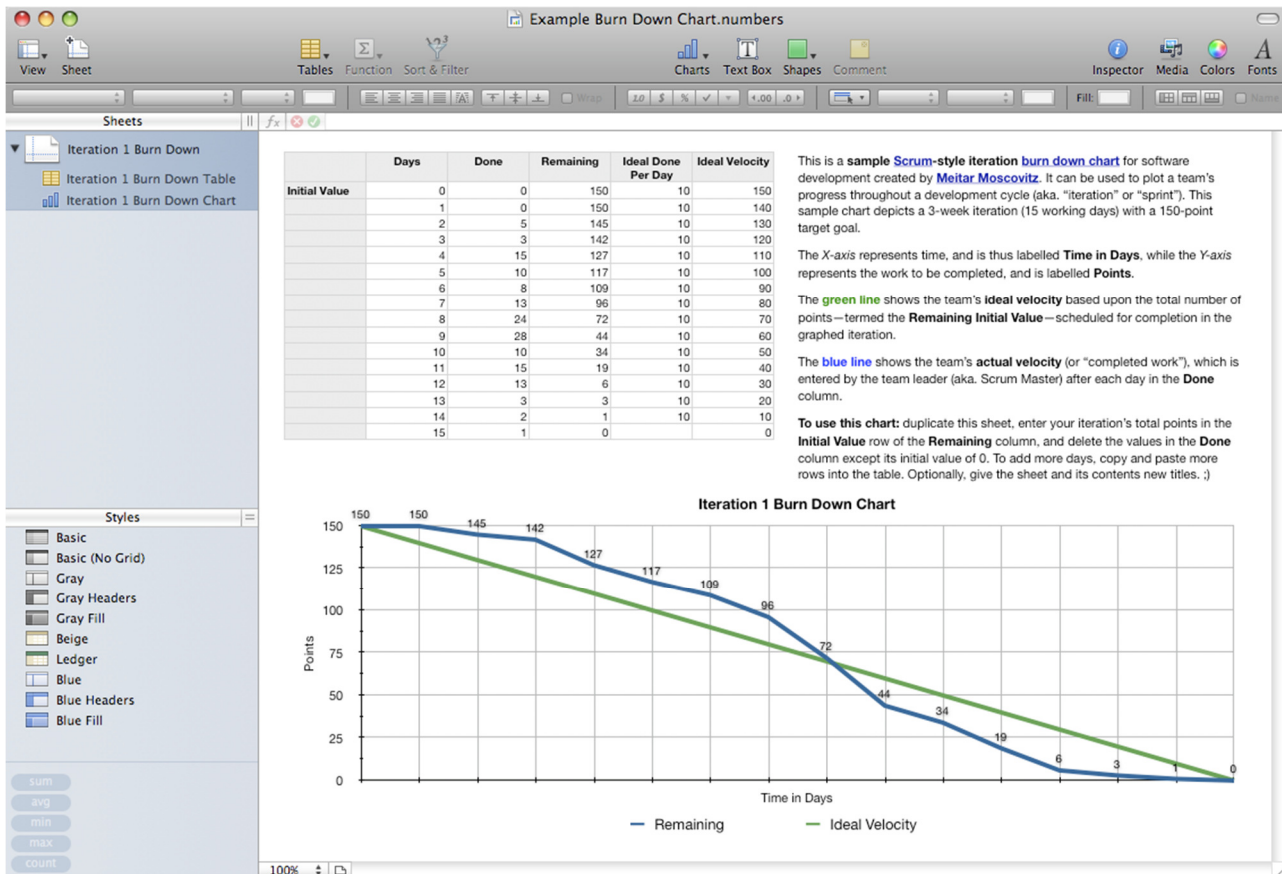
Otra forma de mostrar las tareas de sprint es mediante una *pizarra de tareas*:

Pizarra tareas

Story	To Do		In Process	To Verify	Done
As a user, I... 8 points	Code the... 9	Test the... 8	Code the... DC 4	Test the... SC 6	Code the... DC 8 Test the... SC 8 Test the... SC 8 Test the... SC 6
As a user, I... 5 points	Code the... 8	Test the... 8	Code the... DC 8		Test the... SC 8 Test the... SC 6

Burn down

La burn down chart es una gráfica mostrada públicamente que mide la cantidad de requisitos en el Backlog del proyecto pendientes al comienzo de cada Sprint. Dibujando una línea que conecte los puntos de todos los Sprints completados, podremos ver el progreso del proyecto. Lo normal es que esta línea sea descendente, hasta llegar al eje horizontal, momento en el cual el proyecto se ha terminado.

En la figura superior de un Burn Down Chart, la línea azul representa la cantidad de requisitos pendientes y la línea verde representa la "velocidad ideal", basada en sprints previos. La velocidad se correspondería a la cantidad de requerimientos (user stories) del sprint, divididas por el número de días del mismo.

Roles

ScrumMaster

El ScrumMaster es el responsable de gestionar el proyecto, facilitar la comunicación entre los componentes y que se sigan las pautas de la metodología. También tiene que resolver todas las incidencias que se vayan presentando.

El ScrumMaster tiene que explicar y convencer al quipo del uso de los procesos de Scrum, cuando en muchos casos no tiene autoridad jerárquica sobre ellos.

Las incidencias que tiene que resolver pueden estar relacionadas con el cliente, o con terceras partes involucradas en el producto, por ejemplo, proveedores.

Product Owner

El Product Owner representa la voz del cliente. Sabe exactamente qué es lo que el cliente quiere. En un mundo perfecto, sería el mismo cliente, pero en general suele ser un intermediario. El Product Owner tiene que conocer en detalle todos los requisitos que se tienen que desarrollar, con la prioridad de cada uno de ellos y sus dependencias.

Debe ser también capaz de contestar a todo tipo de cuestiones relacionadas con el producto y es el responsable del mantenimiento del Product Backlog y la descripción de las actividades.

Otra responsabilidad es decidir, negociado con el equipo, las actividades de cada Sprint.

Al final de cada sprint, en la Reunión de Retrospectiva, el Product Owner aprueba o rechaza las características desarrolladas. Y también puede dar sugerencias para siguientes Sprints.

Finalmente, también es responsable de planificar las distintas entregas de producto, las distintas versiones o prototipos. Él sabe cómo tiene que ser el producto.

Tiene que haber mucha interacción con el equipo y retroalimentación mutua.

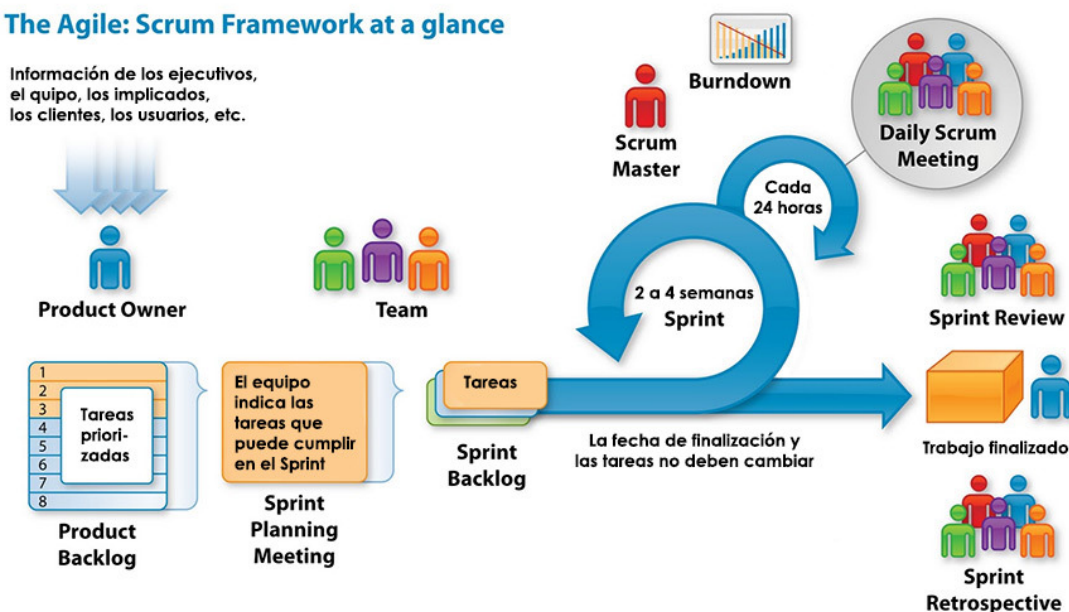
Team

Son las personas que desarrollan el equipo, son responsables de diseñar, desarrollar y probar el producto que están implementando.

El Product Owner alimenta con información al equipo y se asegura de que el equipo sigue el camino correcto y con la calidad adecuada.

El ScrumMaster lidera al equipo para que este siga la metodología Scrum.

The Agile: Scrum Framework at a glance

Últimas Consideraciones

Is Scrum for everyone?

Definitely not. Some people are too accustomed to their way of working, and it may be just fine. If what you are doing is working great there may be no reason at all to change the process. However, if you do observe that requirements are not being met, the end product is not useful to the client, you may need to think more about using Scrum.

When not to use Scrum?

Scrum should not be used for small teams, up to three people. In this case, experience shows that the framework is not so useful for a few reasons. The members of the Team probably talk to each other all the time, making Daily Meetings pointless. Moreover, since the Team is quite small, improvements are easy to detect and usually are implemented as soon as identified. This does not mean, however, that good practices of Agile Development should not be used. It just means that the whole Scrum framework is not necessary.

Another situation where Scrum may not be necessary is when the scope of the product is well known and most certainly will not change. Moreover, the Team is proficient in the technology being used, thus no surprises may arise due to uncertainties. As one can observe, this scenario is quite rare. However, in this specific situation, no constant feedback, continuous process improvement or changes in prioritization are necessary because everything is well determined.

Is Scrum perfect, a golden bullet?

Absolutely not. As stated before, Scrum is very hard to put in practice due to people interaction issues that may arise. Moreover, organizations may not be open to all that is needed to follow Scrum.

Furthermore, Scrum does not solve the problem of long-term estimates. It is still very hard to estimate a long project with precision, which still is a problem for managers who need to sell a product.

How to start using Scrum?

My best advice is: do it step by step - in small projects, preferably with members that are used to Scrum. Maybe start with Sprint, Daily Meetings, and later add Reviews. These will most probably show problems in your project, such as communication and too many bugs with features which were already supposed to be ready. Moreover, the daily meetings probably will not be as short as they were supposed to be, so this is something to be fixed.

Later, introduce retrospective in which process will be improved. After the team is used to follow all Scrum ceremonies, probably the software itself will be better. However, you will notice that there will be room for improvements, such as automated tests, better coding and fewer bugs.

Do not kid yourself: this will not be easy - the mindset change is huge and there are people who simply do not adapt to that. Thus, do not get frustrated and try hard to implement Scrum if you believe it is worth.

Also, keep in mind that not adopting the whole Scrum framework is not a bad thing. What is good is what works for you! Maybe in your company ownership works better for a person than for a Team. Or perhaps Sprints have to vary their time frames. The important thing is to use the tools provided by Scrum to improve your software development process and make your Team agile.

Are Waterfall processes useless?

Absolutely not. Do not forget that waterfall processes, mainly the ones related CMM have been around for a long time. Although they do present problems, vastly discussed here, many companies achieved great success with them, and quite a few still do. Also, remember that before them there was nothing to organize software development so they were a huge breakthrough because CMM-like processes provided methodologies for software development for the first time.

These methodologies allowed that requirements were thought and discussed before the software was implemented, instead of absolute chaos which was before that time. Moreover, and in my opinion, the greatest advantage: time for software architecture and design was allowed, which improved greatly software quality. Furthermore, design and architecture allowed the development and usage of design patterns and good practices which again, contributed immensely to the software quality.

Besides that, testing strategies were developed, along with automated and unit testing, which again contributed for software improvement.

Hence, the message here is: do not despise old-school software methodologies because they provided us with great ideas for good software development. Moreover: architecture, automated testing, design patterns and so on, are still very much applicable with Agile methodologies.

See Agile methodologies as a step in the right direction for software development. Finally, make no mistake, there will come a time when we will start seeing the troubles of Agile methodologies and hopefully something better will come up. And then, after that, problems will arise and the cycle will continue forever.

Tarefa 1.5. En equipos de 4, supoñede que sodes unha consultora a que o concello lle contrata un proxecto para o impulso do turismo da súa vila. Empregando a metodoloxía Scrum, asignádevos roles e facede unha planificación do proxecto especificando cada requirimento e as súas tarefas asociadas. Un deses requirimentos será o desenvolvemento dun “flyer” de difusión da vila e durará un so sprint de 15 días. Será ese o único sprint que faredes realmente, do resto so teremos a súa planificación. Teredes que entregar un vídeo coa evolución do proxecto cos elementos propios desta metodoloxía.

Axuda para a tarefa:

- Un membro do equipo será o Product Owner, outro o Scrum Master e os outro dous formarán o equipo (Team). Esta distribución pode trocar a medida que avancedes no proxecto.
- . O Product Owner debe falar con profesor para definir o alcance do proxecto e o que se pretende facer.
- So desenvolveredes realmente as tarefas dos flyer (como por exemplo a especificación de requirimentos, o deseño, a impresión, a difusión...). Deberedes facelo en dúas semanas, coa estrutura e reunións propias dun sprint.
- Ao final do proxecto faredes unha presentación aos vossos compañeiros.
- A entregar:
 - Product Backlog (xls)
 - Sprint backlog (xls)
 - Video. Tedes que describir a planificación global do proxecto, con todos os seus sprints, e incluíredes reunións do sprint real (do flyer).
- Dentro das tarefas a realizar estarían nese sprint: definir os contidos do flyer, obter recursos como imaxes, o deseño, solicitar presupostos para a súa impresión, a difusión, obter axudas ou patrocinios, etc.

1.10 Licencias de software

A licencia de software é o contrato entre o autor do software e o usuario final que o vai a empregar. Nas cláusulas dese contrato establécense:

- Condicións de instalación e uso: tanto o custo como quen o pode usar, en que equipos, etc.
- Posibilidade de modificación, cesión e distribución do software.
- Prazos e territorio onde se aplica a licencia, xa que cada país ou rexión pode ter leis distintas.
- Responsabilidade por erros no software
- Atribución (dicir quen é o autor)

En xeral, o software de uso público denomínase: software libre, de código aberto, copyleft, freeware, dominio público (aínda que teñen distintos matices) e o software de pago denomínase: con copyright, software propietario, código pechado.

GPL

La GPL (General Public License) tamén coñecida como GNU General Public License é una licencia de código aberto na que os usuarios poden usar, estudar, compartir e modificar o software, sempre que os produtos derivados sigan tendo licencia GPL.

O software baixo esta licencia ten que poñer a disposición dos usuarios, non só o código executable senón que tamén o código fonte (para poder modificalo).

Tarefa 1.6. Buscar en internet que é Creative Commons e os tipos de licencias que a compoñen (inclúe na resposta as distintas iconas que representan as distintas licencias). Finalmente, buscar páxinas de recursos gratuítos para incluír nos nosos programas: imaxes, música, etc. e comentar os requirimentos para o seu uso.

2. Linguaxes de programación e ferramentas de desenvolvemento

2.1 Clasificación das linguaxes informáticas

Unha linguaxe informática é unha linguaxe que permite comunicarse co ordenador e está formada por un conxunto de símbolos e palabras que seguen unhas normas de sintaxe.

Non existe unha clasificación das linguaxes informáticas adoptada pola maioría dos autores se non que hai grandes diferenzas entre eles. Unha clasificación posible é: linguaxes de marcas, especificación, consulta, transformación e programación.

Linguaxes de marcas

Permiten colocar distintivos ou sinais no texto que serán interpretadas por aplicacións ou procesos para distintos. Exemplos de linguaxes de marcas:

- A linguaxe XML (*eXtensible Markup Language*) que é unha metalinguaxe extensible pensada para a transmisión de información estruturada e que pode ser validada.

Exemplo de código XML editado en NetBeans:

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<!--
    Exemplo básico de XML
-->
<alumnos>
  <alumno>
    <nome>Pepe</nome>
    <apelidos>Ruíz Arias</apelidos>
  </alumno>
  <alumno>
    <nome>María Dolores</nome>
    <apelidos>González Paz</apelidos>
  </alumno>
</alumnos>
```

- As linguaxes HTML (*Hiper Text Markup Language*) ou XHTML (*eXtensible Hiper Text Markup Language*) =XML+HTML que serven ambas para publicar hipertexto na Word Wide Web. As marcas modifican a aparencia do contido, por exemplo debuxan unha táboa, un formulario, etc.

Exemplo de código XHTML editado en Notepad++:

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Strict//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-strict.dtd">
<!-- Exemplo moi básico de XHTML con estilo externo -->
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
  <head>
    <title>Exemplo básico de xhtml</title>
    <meta content="text/html; charset=utf-8"
          http-equiv="Content-Type" />
    <link rel="stylesheet" href="exemplo_css.css"
          type="text/css" />
  </head>
  <body>
    <h1>Cabeceira principal</h1>
    <p class="principal">Este párrafo contén texto e un enlace a
      <a href="http://www.realacademiagalega.org/">Real Academia Galega</a>
    </p>
  </body></html>
```


Linguaxes de especificación

Describen algo de forma precisa. Por exemplo CSS (*Cascading Style Sheets*) é unha linguaxe formal que especifica a presentación ou estilo dun documento HTML, XML ou XHTML. Exemplo de código CSS que se podería aplicar ao exemplo XHTML anterior e editado en Notepad++:

```
body{
    font-family: "MS Sans Serif", Geneva, sans-serif;
    font-size: 15px;
    color: Black;
    border:black 2px double;
    padding: 40px;
    margin: 20px;}

h1{
    font: 40px "Times New Roman", Times, serif;
    font-weight: bolder;
    word-spacing: 25px;}

p.principal{
    text-align: center;
    font: 10px "MS Serif", "New York", serif;}
```

Linguaxes de consultas

Permiten sacar ou manipular información de un grupo de información, xeralmente este grupos de información son bases de datos. Por exemplo, a linguaxe de consultas SQL (*Standard Query Language*) permite buscar e manipular información en bases de datos relacionais e a linguaxe XQuery permite buscar e manipular información en bases de datos XML nativas. Exemplo de script SQL:

```
CREATE DATABASE `empresa`;

USE `empresa`;

CREATE TABLE `centros` (
  `cen_num` int(11) NOT NULL default '0',
  `cen_nom` char(30) default NULL,
  `cen_dir` char(30) default NULL,
  UNIQUE KEY `numcen` (`cen_num`)
) ENGINE=MyISAM DEFAULT CHARSET=latin1;

INSERT INTO `centros` VALUES
  (10,'SEDE CENTRAL','C/ ALCALA, 820-MADRID'),
  (20,'RELACION CON CLIENTES','C/ ATOCHA, 405-MADRID');

CREATE TABLE `deptos` (
  `dep_num` int(11) NOT NULL default '0',
  `dep_cen` int(11) NOT NULL default '0',
  `dep_dire` int(11) NOT NULL default '0',
  `dep_tipodir` char(1) default NULL,
  `dep_presu` decimal(9,2) default NULL,
  `dep_depen` int(11) default NULL,
  `dep_nom` char(20) default NULL,
  UNIQUE KEY `numdep` (`dep_num`)
) ENGINE=MyISAM DEFAULT CHARSET=latin1;

INSERT INTO `deptos` VALUES
  (122,10,350,'F','60000.00',120,'PROCESO DE DATOS'),
  (121,10,110,'P','200000.00',120,'PERSONAL'),
  (120,10,150,'P','30000.00',100,'ORGANIZACION'),
  (112,20,270,'F','90000.00',110,'SECTOR SERVICIOS'),
  (111,20,400,'P','111000.00',110,'SECTOR INDUSTRIAL'),
  (200,20,600,'F','80000.00',100,'TRANSPORTES'),
  (100,10,260,'P','120000.00',NULL,'DIRECCION GENERAL');
```

Exemplo de expresión FLOWR (*for, let, order by, where, return*) en XQuery (<https://es.wikipedia.org/wiki/XQuery>):

```
for $libro in doc("libros.xml")/bib/libro
let $editorial := $libro/editorial
where $editorial="MCGRAW/HILL" or contains($editorial, "Toxosoutos")
return $libro
```

Linguaxes de transformación

Actúan sobre unha información inicial par obter outra nova. Por exemplo, a linguaxe XSLT (*eXtensible Stylesheet Language Transformations*: https://es.wikipedia.org/wiki/Extensible_Stylesheet_Language_Transformations) permite describir as transformacións que se van realizar sobre un documento XML para obter outro arquivo. Exemplo de transformación XSL sinxela editada en NetBeans, que cando actúa sobre o exemplo XML anterior obtén unha páxina HTML cunha lista dos alumnos:

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<!-- Exemplo sinxelo de transformación XSL -->
<xsl:stylesheet xmlns:xsl="http://www.w3.org/1999/XSL/Transform"
    version="1.0">
  <xsl:output method="html"/>
  <xsl:template match="alumnos">
    <html>
      <head>
        <title>fundamentos.xml</title>
      </head>
      <body>
        <h1>Alumnos</h1>
        <ul>
          <xsl:for-each select="alumno">
            <li>
              <xsl:value-of select="apelidos"/>,
              <xsl:value-of select="nome"/>
            </li>
          </xsl:for-each>
        </ul>
      </body>
    </html>
  </xsl:template>
</xsl:stylesheet>
```

Linguaxes de programación

Permiten comunicarse cos dispositivos hardware e así poder realizar un determinado proceso e para iso poden manexar estruturas de datos almacenados en memoria interna ou externa, e utilizar estruturas de control. Dispoñen dun léxico, e teñen que cumprir regras sintácticas e semánticas.

O léxico é o conxunto de símbolos que se poden usar e poden ser: identificadores (nomes de variables, tipos de datos, nomes de métodos, etcétera), constantes, variables, operadores, instrucións e comentarios.

A regras de sintaxe especifican a secuencia de símbolos que forman unha frase ben escrita nesa linguaxe, é dicir, para que non teña faltas de ortografía.

As regras de semántica definen como teñen que ser as construcións sintácticas e as expresións e tipos de datos utilizadas.

Exemplo de código Java sinxelo editado en NetBeans:

```
package parimpar;

import java.util.Scanner;
public class Main {
    public static void main(String[] args) {
        int n;
        Scanner teclado = new Scanner(System.in);
        System.out.print("Teclee un número enteiro");
        n = teclado.nextInt();
        if (n%2==0){
            System.out.println(n + " é par");
        }
        else{
            System.out.println(n+ " é impar");
        }
    }
}
```

2.2 Clasificación das linguaxes de programación

As linguaxes de programación poden clasificarse segundo o afastadas ou próximas que estean do hardware, por xeracións, polo paradigma da programación, pola forma de traducirse a linguaxe máquina e de executarse e na arquitectura cliente servidor.

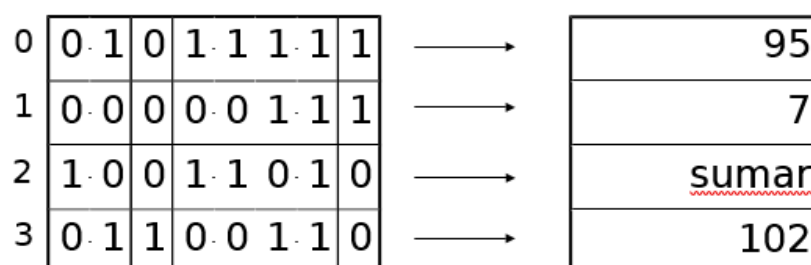
Clasificación segundo a distancia ao hardware

Poden clasificarse en linguaxes de baixo e alto nivel.

Linguaxes de baixo nivel

Están baseados directamente nos circuítos electrónicos da máquina polo que un programa escrito para unha máquina non poderá ser utilizada noutra diferente. Poden ser linguaxe máquina ou linguaxe ensambladora.

A linguaxe máquina é código binario (ceros e uns) ou hexadecimal (números de 0 a 9 e letras de A a F) que actúa directamente sobre o hardware. É a única linguaxe que non necesita tradución xa que o procesador recoñece as instrucións directamente.

A codificación en linguaxe ensambladora é mnemotécnica, é dicir, utiliza etiquetas para describir certas operacións. É necesario traducir o código ensamblador a linguaxe máquina para que o procesador recoñeza as instrucións.

Exemplo:

```
.model small
.stack
.data
Cadenal DB 'Hola Mundo.$'
.code

programa:
mov ax, @data mov ds, ax
mov dx, offset Cadenal
mov ah, 9 int 21h mov ah, 4ch int 21h
end programa
```

Como vantaxe dicir que é moi rápido, é a propia linguaxe do ordenador, pero como inconvenientes, é moi propenso a erros, complicado de programar, e emprégase só para programar tarefas moi concretas de certos microprocesadores.

Tarefa 1.7. Buscar en internet un anaco de código escrito en linguaxe ensambladora.

Linguaxes de alto nivel

Tentan acercarse á linguaxe humana e sepáranse do coñecemento interno da máquina e por iso necesitan traducirse a linguaxe máquina. Esta tradución fai que a execución sexa máis lenta que nas linguaxes de baixo nivel pero ao non depender do procesador poden executarse en diferentes ordenadores.

Clasificación por xeracións

Poden clasificarse en 5 xeracións.

- **Primeira xeración** (1GL) formada polas linguaxes de programación utilizadas nos primeiros ordenadores: linguaxe máquina e ensambladora.
- **Segunda xeración** (2GL) formada pola linguaxe macroensambladora que é a linguaxe ensambladora combinada con instrucións de control e de manexo de datos máis complexas. Estas linguaxes son específicas para unha familia de procesadores e o hardware relacionado con ela. Aínda se sigue utilizando para programar os núcleos (*kernel*) dos sistemas operativos e os controladores de algúns dispositivos (*device drivers*).
- **Terceira xeración** (3GL) formada pola maior parte das linguaxes de alto nivel actuais. O código é independente da máquina e a linguaxe de programación é parecida á linguaxe humana. Por exemplo, Java, C, C++, PHP, JavaScript, e Visual Basic.
- **Cuarta xeración** (4GL) formada por linguaxes e contornos deseñados para unha tarefa ou propósito moi específico como acceso a bases de datos, xeración de informes, xeración de interfaces de usuario, etcétera. Por exemplo, SQL, Informix 4GL, e Progress 4GL.
- **Quinta xeración** (5GL) formada por linguaxes nas que o programador establece o problema a resolver e as condicións a cumprir. Úsanse en intelixencia artificial, sistemas baseados no

coñecemento, sistemas expertos, mecanismos de inferencia ou procesamento da linguaxe natural. Por exemplo, Prolog, Smalltalk e Lisp.

Clasificación polo paradigma da programación

Un paradigma de programación é unha metodoloxía ou filosofía de programación a seguir cun núcleo central incuestionable, é dicir, as linguaxes que utilizan o mesmo paradigma de programación utilizarán os mesmos conceptos básicos para programar. A evolución das metodoloxías de programación e a das linguaxes van parellas ao longo do tempo. Poden clasificarse en dous grandes grupos: o grupo que segue o paradigma imperativo e o que segue o paradigma declarativo.

Paradigma imperativo

O código está formado por unha serie de pasos ou instrucións para realizar unha tarefa organizando ou cambiando valores en memoria. As instrucións execútanse de forma secuencial, é dicir, hasta que non se executa unha non se pasa a executar a seguinte. Por exemplo, Java, C, C++, PHP, JavaScript, e Visual Basic.

Dentro das linguaxes imperativas distínguese entre as que seguen a metodoloxía estruturada e as que seguen a metodoloxía orientada a obxectos.

A finais dos anos 60 naceu a metodoloxía estruturada que permitía tres tipos de estruturas no código: a secuencial, a alternativa (baseada nunha decisión) e a repetitiva (bucles). Os programas están formados por datos e esas estruturas.

A metodoloxía estruturada evolucionou engadindo o módulo como compoñente básico dando lugar á programación estruturada e modular. Os programas estaban formados por módulos ou procesos por un lado e datos por outro. Os módulos necesitaban duns datos de entrada e obtían outros de saída que á súa vez podían ser utilizados por outros módulos. Por exemplo, C é unha linguaxe estruturada e modular.

Nos anos 80 apareceu a metodoloxía orientada a obxectos que considera o obxecto como elemento básico. Esta metodoloxía popularizouse a principios dos 90 e actualmente é a máis utilizada. Por exemplo, C++ e Java son linguaxes orientadas a obxectos. Cada obxecto segue o patrón especificado nunha clase. Os programas conteñen obxectos que se relacionan ou colaboran con outros obxectos da súa mesma clase ou doutras clases. A clase está composta de atributos (datos) e métodos (procesos) e pode ter as propiedades:

- Herdanza. Poden declararse clases filla que herdán as propiedades e métodos da clase nai. Os métodos herdados poden sobrecargarse, é dicir, dentro da mesma clase pode aparecer definido con distinto comportamento o mesmo método con diferente firma (número de parámetros e tipo dos mesmos).
- Polimorfismo. Propiedade que permite que un método se comporte de diferente maneira dependendo do obxecto sobre o que se aplica.
- Encapsulamento. Permite ocultar detalles internos dunha clase.

Paradigma declarativo.

O código indica que é o que se quere obter e non como se ten que obter, é dicir, é un conxunto de condicións, proposicións, afirmacións, restricións, ecuacións ou transformacións que describen o problema e detallan a súa solución. O programador ten que pensar na lóxica do algoritmo

e non na secuencia de ordes para que se leve a cabo. Por exemplo, Lisp e Prolog son linguaxes declarativas.

Clasificación pola forma de traducirse a linguaxe máquina e executarse

Chámase código fonte ao código escrito nunha linguaxe de programación simbólica mediante unha ferramenta de edición. Este código gárdase nun arquivo coñecido como arquivo fonte e terá que traducirse a linguaxe máquina para poder executarse. A tradución pode facerse mediante compiladores e/ou intérpretes.

Pode considerarse que hai tres grupos de linguaxes de programación tendo en conta a forma de traducirse a linguaxe máquina e de executarse: Linguaxes compiladas, interpretadas, e de máquina virtual ou execución administrada. Algunhas linguaxes como por exemplo Prolog poden ser consideradas como compiladas ou interpretadas xa que dispoñen de compiladores ou intérpretes.

Linguaxe compilada

Estas linguaxes dispoñen dun compilador ou programa que traduce o código fonte a código máquina creando o arquivo executable en tempo de compilación. En tempo de execución pode lanzarse o arquivo executable na plataforma para a que serve o compilador. Algunhas características deste tipo de linguaxes son:

- Existe un arquivo executable para a máquina real.
- O proceso de tradución faise en tempo de compilación e unha soa vez.
- A execución é moi rápida xa que o executable está en linguaxe máquina.
- O executable só funciona na plataforma para a que foi creado.
- O usuario que executa non ten que coñecer o código fonte, só ten o código executable que non é manipulable facilmente para obter o código fonte, e como consecuencia o programador ten o código fonte máis protexido.
- O executable non se xerará se existen erros léxicos, sintácticos ou semánticos.
- Interromper a execución pode ser difícil para o sistema operativo e pode afectar á plataforma.
- A modificación do código fonte implica volver a xerar o arquivo executable.

```
package main

import "fmt"

func main() {
    fmt.Printf("hello, world")
}
```

Lenguaje de alto nivel que
entiende el programador


```
0101010111101110001101
0100010100010101001010
0101010010101010000101
0011010001010100011110
0110010100101010101001
1110001101010010010001
```

Lenguaje de máquina que
entiende el procesador

Linguaxe interpretada

Estas linguaxes precisan dun interprete ou programa en memoria para que en tempo de execución se vaia traducindo o código fonte a linguaxe máquina. Algunhas características deste tipo de linguaxes son:

- Non existe un arquivo executable.

- O proceso de tradución faise cada vez que se executa.
- A execución é lenta xa que ao proceso de execución ten que sumarse o de tradución.
- O arquivo pode executarse en diferentes plataformas sempre que haxa intérprete para elas.
- O usuario utiliza o código fonte para executar o programa.
- Os erros de tipo léxicos, sintácticos ou semánticos poden aparecer na execución.
- Interromper a execución só afecta normalmente ao intérprete e non á plataforma.
- Pode executarse en calquera plataforma sempre que haxa intérprete para ela.
- A modificación do código fonte non require ningunha operación extra antes de executar o programa.

Linguaxe de máquina virtual ou de execución administrada

Estas linguaxes precisan inicialmente dun compilador que en tempo de programación traduce o código fonte a un código intermedio multiplataforma, e a continuación necesita doutro software que traduza ese código intermedio a código máquina. No caso destes linguaxes como Java ocorre que:

- En tempo de compilación o compilador Java xera o código intermedio chamado *bytecode* Java independente da plataforma.
- En tempo de execución, necesita dunha máquina virtual Java (JVM) que interprete o bytecode. Esta máquina virtual é un software que simula unha máquina real co seu propio sistema operativo e que fai de intermediaria coa máquina real, polo que as máquinas virtuais son diferentes para Linux, Windows, Mac e Solaris.

No caso de linguaxes de execución administrada como as da plataforma .NET³ de Microsoft ocorre que:

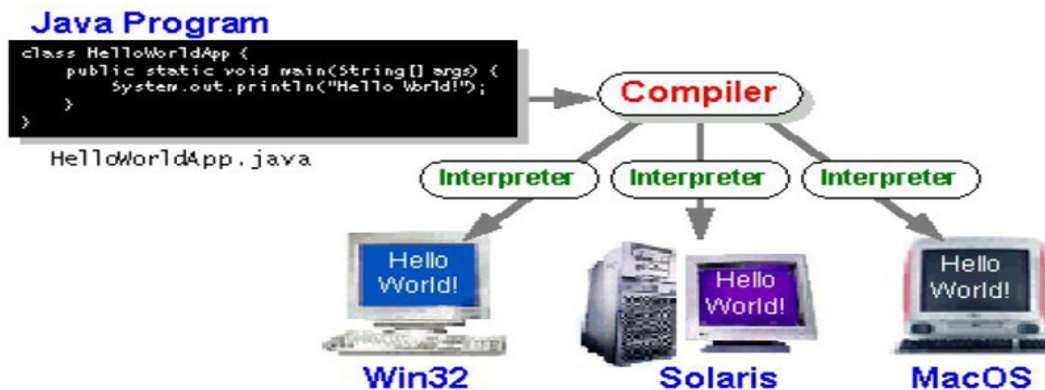
- En tempo de compilación, o compilador xera o código CIL (*Common Intermediate Language*) independente da plataforma.
- Para executar é necesario ter no equipo cliente a versión de .NET Framework (e por tanto de [CRL](#)) adecuada e entón faise a última fase da compilación, na que o CIL traducirá o código intermedio a código máquina mediante un compilador JIT (*Just In Time*).

Algunhas características deste tipo das linguaxes de máquina virtual ou de execución administrada son:

- Existe un código intermedio que se executa nun software específico pero non é un executable.
- O proceso de tradución inicial faise antes da execución e o de tradución final faise cada vez que se executa.
- A execución é máis lenta que nas linguaxes compiladas pero máis rápida que nas interpreta-das.
- O arquivo pode executarse en diferentes plataformas sempre que exista o software específico.

³ Esta plataforma é un conxunto de tecnoloxías de software que ten un contorno de traballo (.NET Framework) e varias linguaxes de programación como por exemplo VisualBasic.NET, C# ou C++. O contorno de traballo, incluído no sistema operativo Windows, inclúe un contorno de execución administrado chamado CIL (*Common Runtime Language*) que executa código e proporciona servizos que facilitan o proceso de desenvolvemento.

- O usuario non ten o código fonte, só o código intermedio que non é manipulable facilmente para obter o código fonte polo que o programador ten o código fonte máis protexido.
- Os erros de tipo léxico, sintáctico ou semántico detéctanse na fase de compilación, e se existen non se xerará o código intermedio.
- Interromper a execución só afecta normalmente ao intérprete e non á plataforma.
- A modificación do código fonte implica volver a repetir o proceso de compilación.

Clasificación na arquitectura cliente-servidor

A arquitectura cliente-servidor consiste basicamente nun programa cliente que realiza peticións a un servidor. Esta arquitectura é máis útil cando o cliente e o servidor están comunicados mediante unha rede, aínda que tamén se pode aplicar cando están na mesma máquina. Nesta arquitectura diferénciase entre linguaxes que se executan:

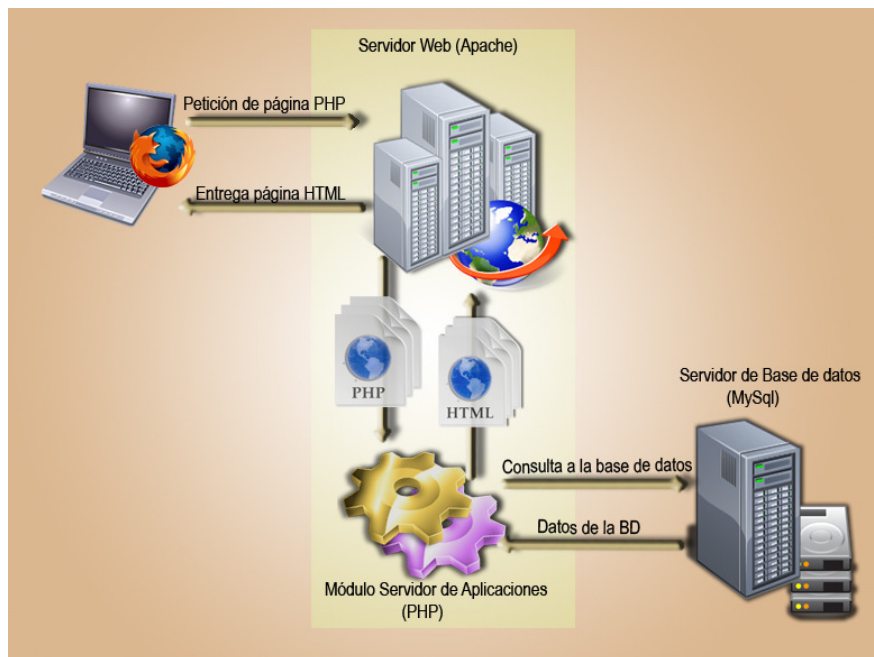
- do lado do servidor como PHP ou Java en formato de servlets / JSP
- do lado do cliente como JavaScript.

Para explicar isto pódese supoñer un navegador cliente e un servidor web con intérprete de PHP e a situación mostrada nos seguintes pasos:

- Un usuario dende un navegador cliente pide a un servidor Web unha páxina HTML que ten incrustado código PHP e código JavaScript.
- O servidor Web procesa a petición, interpreta o código PHP, execútao colocando o resultado da execución no sitio onde estaba o código PHP e devolve ao cliente unha páxina web con código HTML e JavaScript. O servidor Web debería de executar as ordes relativas á manexo dunha base de datos nun servidor de base de datos se o código PHP tivera ese tipo de instrucións.
- O navegador cliente interpreta o código JavaScript e mostra a páxina ao usuario.

O usuario pode interactuar coa páxina ocorrendo que cada vez que fai peticións ao servidor recárgase a páxina completamente coa resposta do servidor.

O usuario final nunca poderá ver o código PHP ou Java xa que o servidor web o transformou a HTML. Porén, si pode ver o código JavaScript, xa que este se executa no ordenador do usuario, non no servidor.

Existe unha técnica denominada AJAX (*Asynchronous JavaScript And XML*), que permite que JavaScript procese algún evento iniciado polo usuario facendo unha petición ao servidor que este responde co resultado en XML. JavaScript procesa o resultado XML actualizando seccións da páxina sen ter que recargala totalmente e logrando así unha interacción asíncrona entre servidor e cliente.

 Tarefa 1.8. Visita a páxina de Instagram (ou outra) e comproba se ten código Javascript.

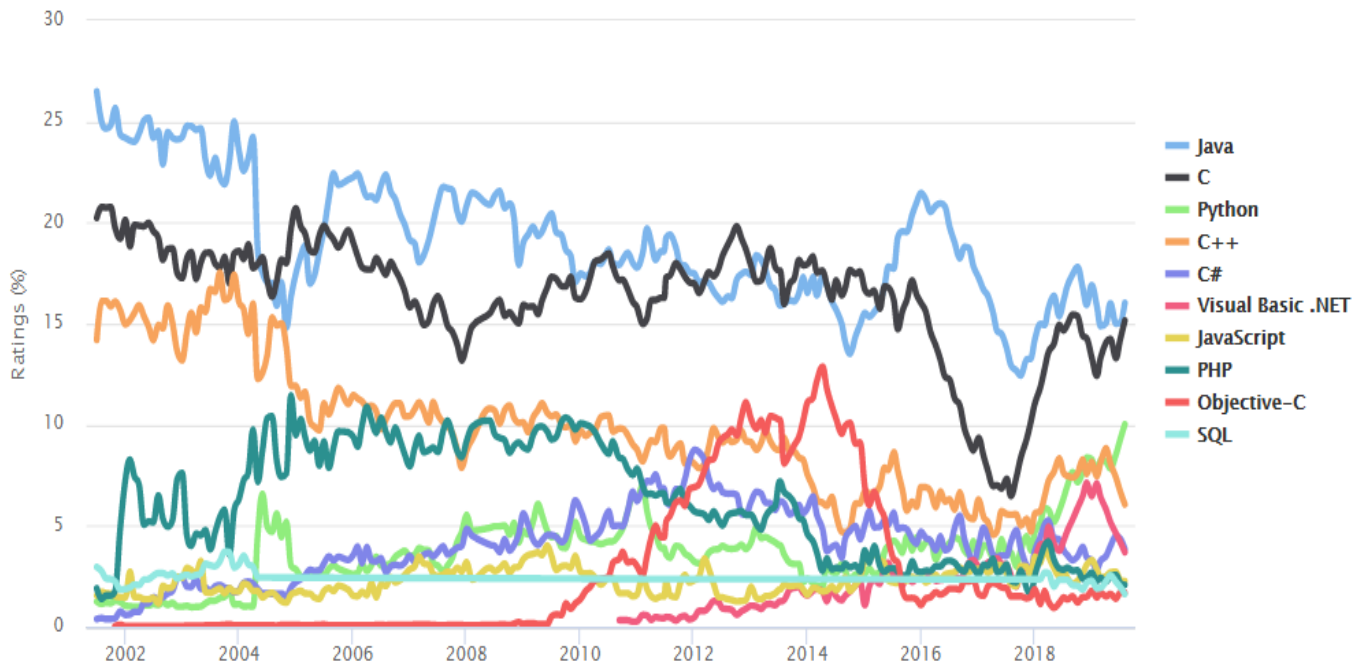
2.3 Linguaxes máis difundidas

Para saber cales son as linguaxes máis difundidas poden consultarse os seguintes índices ou clasificacións:

- Índice Tiobe (<http://www.tiobe.com/index.php/content/paperinfo/tpci/index.html>) que basea a clasificación das linguaxes de programación no número de enxeñeiros cualificados en cada linguaxe en todo o mundo, cursos de linguaxes ofertados, provedores que traballan sobre as linguaxes, buscas realizadas en Google, Bing, Yahoo, Wikipedia, Amazon, YouTube e Baidu e unha serie de premisas como por exemplo que a linguaxe exista como linguaxe de programación en Wikipedia e que teña polo menos 10000 visitas en Google.

TIOBE Programming Community Index

Source: www.tiobe.com

- Índice PYPL ou *Popularity of Programming Language index* (<http://pypl.github.io/PYPL.html>) que basea a clasificación das linguaxes de programación no análise da frecuencia de busca de tutoriais ou guías das linguaxes de programación en Google utilizando Google Trends.
- A clasificación Redmonk (<https://redmonk.com/sogrady/2018/08/10/language-rankings-6-18/>) que non basea a clasificación nos buscadores senón nos proxectos albergados no repositorio GitHub e nas preguntas da web de StackOverflow orientada a programadores. Inclúe linguaxes informáticos e non só linguaxes de programación.
- A clasificación Trendskills (<https://trendskills.com/>) baséase nas ofertas de emprego para as linguaxes de programación en USA, UK, Alemaña, Suecia, España, Países Baixos, Irlanda, Suíza, Austria, Bélxica, Finlandia, República Checa, India e Grecia e inclúe linguaxes informáticos e non só linguaxes de programación.

As linguaxes comúns a todos estes índices no ano 2018 nos 10 primeiros postos son: C, C++, Java, C#, PHP, Python e JavaScript.

10 Linguaxes de programación máis populares en 2018			
Índice Tiobe	Índice PYPL	Clasificación Redmonk	Clasificación Trendskills
Java	Python	JavaScript	Java
C	Java	Java	Jako
C++	JavaScript	Python	JavaScript

Python	PHP	PHP	Python
C#	C#	C#	Mathematica
JavaScript	C/ C++	C++	LaTeX
Visual Basic .NET	R	CSS	TeX
R	Objective-C	Ruby	C#
PHP	Swift	C	C++
Perl	Matlab	Objective-C	PHP

C

C é unha linguaxe creada en 1972 nos laboratorios Bell para codificar o sistema operativo UNIX. Está catalogada como unha linguaxe de alto nivel, estruturada e modular, pero con moitas características de baixo nivel como por exemplo utilizar punteiros para facer referencia a unha posición física da memoria RAM. Estas características posibilitan traballar moi cerca da máquina pero os programas son máis complicados e propensos a ter máis erros. Influíu no deseño das linguaxes C++, C#, Java, PHP, JavaScript entre outros. Exemplo de código C:

```
/* Programa C que suma os números enteiros do 1 ó 20
 */
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
int main(int argc, char** argv) {
    int i;                /* contador de números enteiros */
    long int suma;        /* sumador dos números enteiros */
    int final;  suma = 0;
    for (i = 1; i <=20; i++) {
        suma = suma + i;
    }
    printf("Programa C\nA suma total e:  %ld\n", suma);
    printf("\nTeclee calquera numero para finalizar...");
    scanf("%d",&final);
    fflush(stdin);
    return (EXIT_SUCCESS);
}
```

C++

Deseñada en 1980 por Bjarne Stroustrup para estender C con mecanismos que permitan a POO (programación orientada a obxectos). Exemplo de código C++ editado en NetBeans:

```
/*
 * Programa C++ que suma os números enteiros do 1 ó 20
 */
#include <iostream>
int main(int argc, char**argv) {
    int i;           /* contador de números enteiros */
    long int suma;    /* sumador dos números enteiros */
    suma = 0;
    for (i = 1; i <=20; i++) {
        suma = suma + i;
    }
    std::cout <<"A suma total e "<< suma<< std::endl;
    return 0;
}
```

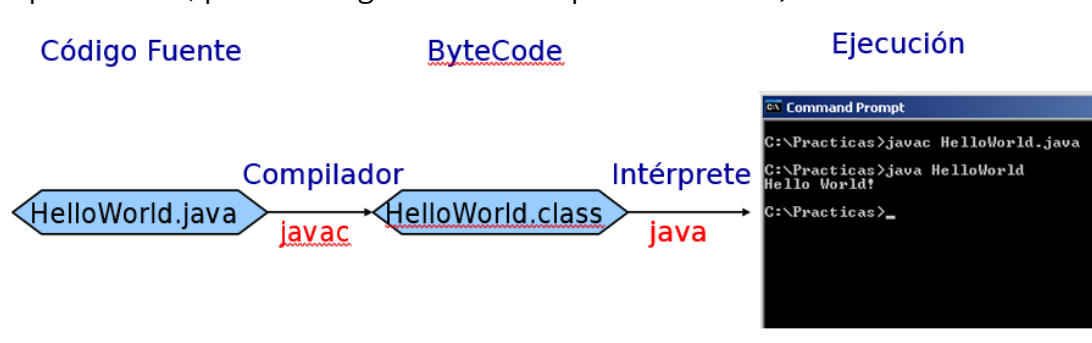
Java

É unha linguaxe de programación orientada a obxectos desenvolvida por Sun Microsystems en 1995. Toma moita da súa sintaxe de C e C++ pero cun modelo de obxectos máis simple e elimina as ferramentas de baixo nivel que se utilizaban en C. Exemplo de código Java editado en NetBeans:

```
package sumaenteiros;
/*
 * File: Main.java
 * Author: profesor
 * Date: 14/08/2020 12:25:00
 * Obxectivo: visualizar a suma dos 20 primeiros números naturais
 */
public class Main {

    public static void main(String[] args) {
        int suma=0;    /* sumador dos números enteiros */
        for (int i=1;i<=20;i++)
        {
            suma=suma+i;
        }
        System.out.println("Exemplo Java");
        System.out.println("Suma dos 20 primeiros números naturais = " + suma);
    }
}
```

Non segue un modelo nin compilado nin interpretado. Ten unha primeira compilación que xenera un código intermedio, case executable. Logo un intérprete (á máquina virtual Java) executa liña a liña ese código. Consigue así independencia da plataforma (cada plataforma terá que desenvolver a súa máquina virtual, pero o código fonte valerá para todas elas).

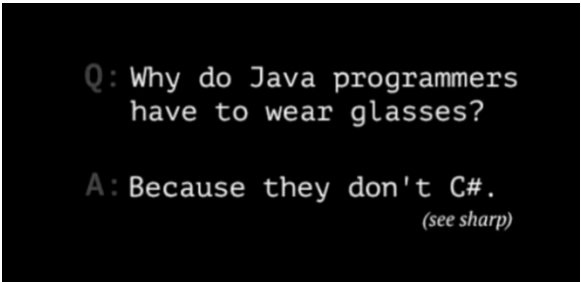
Como se ve na imaxe anterior o arquivo final a executar será o *.class*, este é o bytecode que interpreta a máquina virtual. En realidade, as aplicacións Java distribúense en arquivos de tipo *.jar* que son arquivos comprimidos que inclúen no soamente os bytecode se non o resto de arquivos que compoñen a aplicación: imaxes, audios, etc.

É a linguaxe máis empregada actualmente, en moita variedade de dispositivos distintos. A idea da máquina virtual permite que un programa escrito en Java poida ser executado en distintos elementos hardware moi diferentes.

C#

É unha linguaxe de programación orientada a obxectos desenvolvido por Microsoft no ano 2000 como parte da plataforma .NET. Visual C# proporciona un editor de código avanzado, deseñadores de interface de usuario, e numerosas ferramentas para facilitar o desenvolvemento de aplicacións en C# e .NET Framework. Exemplo de código C# creado con Visual Studio 2013 e editado con Notepad++:

```
using System;
namespace exemplo_csharp_consola{
    class Program    {
        static void Main(string[] args)
        {
            Console.WriteLine("Hola
Mundo");
        }
    }
}
```


Q: Why do Java programmers
have to wear glasses?

A: Because they don't C#.
(see sharp)

PHP

PHP (*Hypertext PreProcessor*) é unha linguaxe interpretada do lado do servidor que se pode usar para crear calquera tipo de programa pero que onde ten máis popularidade é na creación de páxinas web dinámicas. O código PHP soe estar incrustado en código HTML ou XHTML e precisa dun cliente que fai unha petición a un servidor e dun servidor web que o executa a petición. Foi deseñada por Rasmus Lerdorf en 1995 e actualmente segue sendo desenvolvido polo grupo PHP (<http://php.net/>). Exemplo de código PHP incrustado nunha páxina XHTML editado con Notepad++:

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
    <head>
        <title>exemplo de php</title>
        <meta content="text/html; charset=utf-8" http-equiv="Content-Type" />
    </head>
    <body>
        <?php
        $suma=0;
        for ($i=1;$i<=20;$i=$i+1)
        {    $suma=$suma+$i;
        }
        echo "<p>A suma total é: ".$suma."</p>";
        ?>
    </body>
</html>
```

Python

É unha linguaxe de programación interpretado que permite a programación orientada a obxectos, cunha sintaxe moi limpa que favorece que o código sexa lexible. Foi deseñado por Guido Van Rossum en 1991 e actualmente é administrado pola *Python Software Foundation* (<http://www.python.org/>). Posúe unha licenza de código aberto denominada *Python Software Foundation License 1* compatible coa licenza pública xeral de GNU a partir da versión 2.1.1. Exemplo de código Python editado en Notepad++:

```
# suma os enteiros do 1 ao 20

def sumarEnteiros(n):
    sum=0
    for i in range(1,n+1):
        sum=sum+i

    return sum

A=sumarEnteiros(20)

print "Suma total de enteiros do 1 ao 20 : " + str(A)
```

JavaScript

É unha linguaxe de programación dialecto do estándar ECMAScript. Defínese como orientado a obxectos, baseado en prototipos, debilmente tipado (declaración de tipos) e dinámico. Utilízase normalmente no lado do cliente (*client-side*) e está implementado como parte dun navegador web aínda que tamén existe un JavaScript do lado do servidor (*Server-side JavaScript* ou SSJS). Exemplo de código JavaScript editado en Notepad++:

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Strict//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-strict.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
  <head>
    <title>exemplo de JavaScript</title>
    <meta content="text/html; charset=utf-8" http-equiv="Content-Type" />
  </head>
  <body>
    <h1>Números naturais impares ata 9</h1>
    <script type="text/javascript">
      <!--
      var i;
      for(i=1;i<=10;i+=2)
        document.write(i+" ");
      // -->
    </script>
  </body>
</html>
```


Tarefa 1.9. Buscar en internet as linguaxes que se repiten nun grupo de índices de popularidade dentro dos 10 primeiros postos no ano actual e os cambios respecto a 2014.

2.4 Proceso de xeración de código

A xeración de código consta dos procesos de edición, compilación, e enlace. Cando o código estea finalizado, poderase executar para producir resultados.

Edición

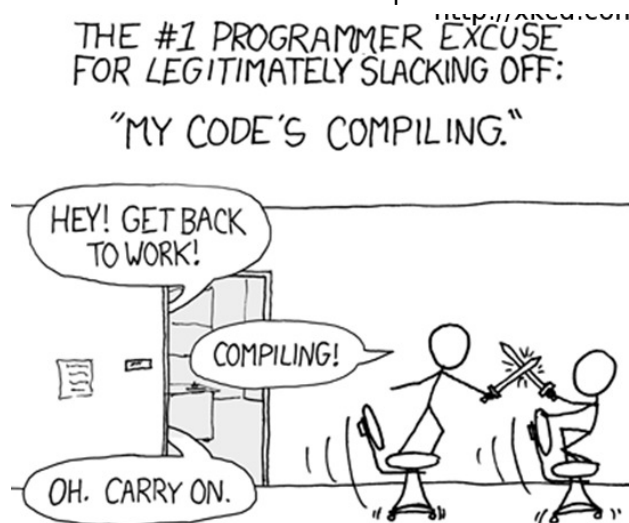
Esta fase consiste en escribir o algoritmo de resolución nunha linguaxe de programación mediante un editor de texto ou unha ferramenta de edición incluída nun contorno de desenvolvemento. O código resultante chámase código fonte e o arquivo correspondente chámase arquivo fonte. Aínda que o arquivo ten extensión .java, .c, .py, etc. dependendo da linguaxe, sempre é texto sen formato (txt).

Editores moi empregados (aparte dos contornos de desenvolvemento) poden ser DevC++ ou Code::Blocks para C, Pycharm para Python, ou cun carácter máis xeral: Sublime Text. Estes editores facilitan a edición completando código, resaltando con diferentes cores as distintas estruturas da linguaxe e algúns deles permiten facer a compilación e execución desde o mesmo editor.

Compilación

Consiste en analizar e sintetizar o código fonte mediante un compilador, para obter, se non se atopan erros, o código obxecto ou un código intermedio multiplataforma. As persoas non entenden ese código e non se pode executar directamente.

Esta fase non se aplicará ás linguaxes interpretadas aínda que estas poden ter ferramentas que permitan facer un análise léxico e sintáctico antes de pasar a executarse.

Análise

As análises realizadas son:

- Análise léxico no que se comproba que os símbolos utilizados sexan correctos, incluídos os espazos en branco.
- Análise sintáctico no que se comproba que as agrupacións de símbolos cumpran as regras da linguaxe.
- Análise semántico no que se fan o resto de comprobacións, como por exemplo, que as variables utilizadas estean declaradas, ou a coherencia entre o tipo de dato dunha variable e o valor almacenado nela, ou a comparación do número e tipo de parámetros entre a definición e unha chamada a un método.

Síntese

A síntese permite:

- A xeración de código intermedio independente da máquina. Algunhas linguaxes compiladas como C pasan antes por unha fase de preprocesamento na que se levan a cabo operacións como substituír as constantes polo valor ou incluír arquivos de cabeceira. Outras linguaxes como Java xeran *bytecode Java* que xa poderá ser executado nunha JVM e outras como C# xera o código CIL que será executado no contorno CLR.
- A tradución do código intermedio anterior a código máquina para obter o código obxecto. Esta tradución leva consigo tamén unha optimización do código. Este novo código aínda non está listo para executarse directamente.

Enlace

Esta fase consiste en enlazar mediante un programa enlazador o arquivo obxecto obtido na compilación con módulos obxectos externos para obter, se non se atopan erros, o arquivo executable. O arquivo obxecto obtido na compilación pode ter referencias a códigos obxecto externos que forman parte de bibliotecas⁴ externas estáticas ou dinámicas:

- Se a biblioteca é estática, o enlazador engade os códigos obxecto das bibliotecas ao arquivo obxecto, polo que o arquivo executable resultante aumenta de tamaño con relación ao arquivo obxecto, pero non necesita nada máis que o sistema operativo para executarse.
- Se a biblioteca é dinámica (*Dinamic Link Library* - DLL en Windows, *Shared objects* en Linux), o enlazador engade só referencias á biblioteca, polo que o arquivo executable resultante apenas aumenta de tamaño con relación ao arquivo obxecto, pero a biblioteca dinámica ten que estar accesible cando o arquivo executable se execute.

Execución

A execución necesita de ferramentas diferentes dependendo de se a linguaxe é interpretada, compilada ou de máquina virtual ou execución administrada.

Se a linguaxe é interpretada, será necesario o arquivo fonte e o intérprete para que este baia traducindo cada instrución do arquivo fonte a linguaxe máquina (análise e síntese) e executándoa. Por Exemplo: PHP.

Se a linguaxe é compilada será necesario o arquivo executable, e nalgúns casos tamén se necesitan bibliotecas dinámicas. Por exemplo: C.

Se a linguaxe precisa de máquina virtual, será necesario ter o código intermedio e a máquina virtual para que esta vaia traducindo o código intermedio a linguaxe máquina e executándoo. Por exemplo: Java ou os programas para a plataforma Android. Estes últimos utilizan Java (adaptado) e a máquina virtual Dalvik (DVM) ou a máquina ART (*Android Runtime*) que teñen unha estrutura distinta a JVM, para interpretar o código intermedio.

⁴ As bibliotecas (*library*) son coleccións de códigos obxecto que tratan un tema común. As linguaxes teñen como mínimo a biblioteca estándar. Poden existir outras librerías como por exemplo unha para gráficos. Os programadores dispoñen de ferramentas para crear novas bibliotecas.

Contornos de Desenvolvemento Integrado IDE

Os contornos de desenvolvemento integrados (Integrated Development Environment) son aplicacións que facilitan as tarefas descritas previamente. Soportan moitas linguaxes de programación distintas, ben de forma nativa, ben mediante plugins. Inclúen as seguintes funcións:

- Editor de código fonte con axudas como resaltar en cores distintas estruturas de código, completando texto automaticamente, detectando erros sintácticos, etc.
- Depuradores de código (debugger) permitindo executar paso a paso o código escrito, permitindo observar o estado dos datos e variables do programa en cada momento.
- Utilidades para a xeración de interfaces gráficas de forma sinxela e visual.
- Control de versións do programa desenvolvido.
- Ferramentas adicionais para facilitar outras tarefas: migracións, probas, etc.

Os máis populares dos que soportan múltiples linguaxes son Netbeans, Eclipse e Microsoft Visual Studio.

Tarefa 1.10. Elaborar unha presentación na que se describa brevemente a diferenza entre linguaxes compilados, interpretados e semicompilados (baseándose en un programa sinxelo que sume dous números, en C, Python e Java respectivamente) con capturas de pantalla mostrando o software implicado nos tres casos tanto e vendo o proceso completo para a edición, compilación se é o caso, execución, nos tres casos, sobre os exemplos propostos.

Axuda para a tarefa

- Empregar unha máquina virtual con Windows7 e usar Notepad++ como editor para as tres linguaxes.
- Pedir ao profesor os exemplos de código en Java, C e Python, así como o software necesario.
- Para compilar e executar o exemplo en Java, usar *jdk*. Primeiro descomprimir *jdk* no disco duro, cambiar a variable PATH engadindo o cartafol *bin* do *jdk*. Finalmente desde unha ventá de comandos: `javac exemplo.java` para obter `exemplo.class` (bytecode). Logo, para executalo: `java exemplo` (sen `.class`). Xa non precisaríamos `exemplo.java`.
- Para compilar o exemplo en C, instalar MinGW sobre `c:\` (non en Program Files). Unha vez rematada a instalación, seleccionar os paquetes MinGW Base > Compiler Suite e instalalos. Engadir MinGW/bin á variable PATH. Rematado isto, compilamos co comando `gcc exemplo.c -o exemplo.exe`. Para executar simplemente necesitamos o arquivo final obtido: `exemplo.exe`.
- Para executar o script en Python, instalamos Python (na instalación xa temos un check para que el mesmo actualice a variable PATH). Executamos o código mediante o intérprete: `python exemplo.py`
- Na presentación debe quedar claro en que casos é necesario o código fonte para a execución, ou en que casos hai un executable, etc. e tamén a vantaxe do bytecode para acadar a independencia da plataforma (filosofía *WORA: Write once, run anywhere*)

2.5 Frameworks

Un framework (Plataforma, entorno, marco de traballo de desenvolvemento rápido de aplicacións) ao programador, en base á que podemos desenvolver proxectos sen partir desde cero. etc. Trátase dunha plataforma software onde están definidos programas soporte, bibliotecas, linguaxe interpretado, que axuda a desenvolver e unir os diferentes módulos ou partes dun proxecto.

Co uso do framework podemos pasar máis tempo analizando os requirimentos do sistema e as especificacións técnicas da nosa aplicación, xa que la tarefa laboriosa dos detalles de programación queda resolta.

- Vantaxes de empregar un framework:
 - Desenvolvemento rápido de software.
 - **Reutilización** de partes de código para outras aplicacións.
 - **Deseño** uniforme del software.
 - **Portabilidade** de aplicacións dun computador a outro, xa que os bytecodes que se xeneran a partir da linguaxe fonte poderán ser executados sobre calquera máquina virtual.
- Inconvenientes:
 - Gran dependencia do código respecto ao framework utilizado (sen cambiamos de framework, haberá que reescribir gran parte da aplicación).
 - A instalación e implementación do framework no noso equipo consume recursos deo sistema.

Tarefa 1.11. Busca en Infojobs os frameworks máis demandados en Java, JavaScript e PHP e fai unha pequena descrición de cada un deles.